

Nr 116

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående utbildning av lärare i manlig slöjd m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkten 188, s. 412 och 413 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Seminarium för utbildning av lärare i manlig slöjd för budgetåret 1959/60 beräkna ett förslagsanslag av 206 000 kronor.

I samma proposition har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 29, punkt 13, s. 37 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att, likaledes i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten för ett seminarium för utbildning av lärare i manlig slöjd för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 92, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1959, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att i Linköping skall upprättas ett slöjdlärarseminarium med i huvudsak den organisation departementschefen förordat,

dels besluta, att utbildningen vid slöjdlärarseminariet skall taga sin början höstterminen 1960,

dels godkänna av departementschefen i övrigt förordade grunder för utbildning av lärare i manlig slöjd,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som föranledes av vad sålunda föreslagits,

dels godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60,

dels för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa

dels till Slöjdlärarseminariet: Avlöningar ett förslagsanslag av 43 000 kronor,

dels till Slöjdlärarseminariet: Omkostnader ett förslagsanslag av 15 000 kronor,

dels till Slöjdlärarseminariet: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 43 000 kronor,

dels till Slöjdlärarseminariet: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 105 000 kronor,

dels ock till Vissa byggnadsarbeten för slöjdlärarseminariet för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Robert Johansson m. fl.* (I: 418) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson m. fl.* (II: 515), i vilka hemställts, att riksdagen måtte, i avbidan på fullständigare belysning av spörsmålet om den framtida organisationen av slöjdundervisningen, för närvarande lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 92 utan åtgärd och således nu avslå densamma,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ranmark m. fl.* (I: 427) och den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Stockholm och *Petterson* i Degerfors (II: 517), i vilka hemställts, att riksdagen i anslutning till propositionen angående utbildning av lärare i manlig slöjd måtte vidtaga den ändringen beträffande utbildningstiden, att en hospiteringstermin inlägges mellan den första och andra seminarieterminen i enlighet med vad slöjdlärarytredningen föreslagit.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas till motionerna II: 515 och II: 517.

I den mån redogörelse för innehållet i propositionen nr 92 icke lämnas i det följande får utskottet hänvisa till propositionen.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet den 30 juni 1955 fem sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande utbildningen av lärare i manlig slöjd och därmed sammanhängande frågor. De sakkunniga antog benämningen *slöjdlärarytredningen*.

I augusti 1957 har slöjdlärarytredningen avlämnat ett betänkande, benämnt *Utbildning av lärare i manlig slöjd* (SOU 1957: 35). Utredningen har därmed slutfört sitt uppdrag i vad avser den regelmässiga utbildningen av lärare i manlig slöjd. Enligt sina direktiv har utredningen även att avge förslag angående den framtida användningen av August Abrahamsons stif-

telse på Nääs. Ett betänkande rörande sistnämnda fråga kommer senare att avges av utredningen, som avser att därvid även närmare behandla vissa frågor angående kompletteringskurser i slöjd.

Av de direktiv för de sakkunnigas arbete, som enligt statsrådsprotokollet den 30 juni 1955 lämnats av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, inhämtas bland annat följande.

Innan överhuvud något förslag till utbildningsgång kan skisseras måste man vara på det klara med utbildningens ändamål. Detta sammanhänger också med det syfte som ämnet i fråga har i skolundervisningen. Sedan gammalt har detta syfte varit att lära de unga hantera vissa redskap, göra vissa enklare praktiska ting och på så vis ge dem hjälp att kunna klara sig i den mångfald situationer, i vilka de med nödvändighet kommer under sitt liv, och då de har behov av praktiskt kunnande, praktisk blick och en viss händighet. Mot denna målsättning har från vissa håll opponerats under förmenande, att en dylik målsättning tar död på de ungas eget fria skapande. Man har i stället velat fästa största avseende vid »konstnärligt» och fritt skapande utan fasta former. Med denna utgångspunkt läggs huvudvikten på sambandet med konsten, och slöjden sammankopplas intimt med teckningsutbildningen.

Enligt min mening har inga bärande skäl anförts för en dylik omläggning av målsättningen för den manliga slöjden. Alltfort bör alltså den praktiska kunnigheten vara det främsta målet i skolans slöjdundervisning. Detta utesluter emellertid ingalunda, att elevernas fria skapande kan ges ett visst utrymme. Noggrannhet och önskan att göra en sak praktiskt ändamålsenlig tar icke död på individen och hans intresse för ämnet.

Utbildningen av slöjdlärare bör alltså ta sikte på att skapa lärare, som har förståelse för och kännedom om ämnets praktiska sida och som ges pedagogisk skicklighet att bättre än kanske hittills skett lära ut denna kunskap under former som kan intressera ungdomen och sporra den till egna initiativ och insatser.

Den kommande utbildningen av slöjdlärare bör ske i form av särskilda kurser. Innan lärarelevorna mottages vid dylika kurser bör de ha förvärvat det mesta av den egna nödvändiga färdigheten inom ämnenas olika grenar. Utbildningstiden bör alltså huvudsakligen ägnas åt att ge de blivande lärarna pedagogisk skicklighet och undervisningsträning samt vissa förbättrade teoretiska kunskaper. Stor vikt måste läggas vid att de blivande lärarna får en erforderlig praktisk övningsundervisning med elever på olika skolstadier och olika skolformer. Genom en dylik koncentrerings av studiemålen och genom ett rationellt utnyttjande av kurstiden bör lärarutbildningen kunna ske på ett halvt à ett år. Det bör ankomma på de sakkunniga att avge förslag både till bestämmelser om inträdeskraven vid slöjdlärarkurserna och till tim- och kursplaner för utbildningen.

Beträffande kursernas förläggning synes i första hand lämpliga folkskoleseminarier kunna komma i fråga. De sakkunniga bör söka göra en prognos beträffande det årliga examinationsbehovet och mot denna bakgrund uppgöra förslag till hur många och vilka folkskoleseminarier, som behöver anlitas för ändamålet. Härvid bör de sakkunniga vara oförhindrade att förutsättningslöst överväga en förläggning av slöjdlärarkurserna till sådant folkskoleseminarium, som under den närmaste framtiden kan komma att friställas på grund av den demografiska utvecklingen.

Jag vill vidare uttala, att jag icke räknar med att slöjdläroarutbildningen skall förläggas till konstfackskolan i Stockholm. Då man som jag ej vill sätta slöjdläroarnas konstutbildning i första rummet, motiverar icke slöjdläroarnas utbildning en förläggning i anslutning till konstfackskolan. En dylik förläggning har också, i de förslag där den ifrågasatts, närmast motiverats med de blivande teckningsläroarnas intresse av att ha tillgång till viss slöjduitbildning. För övrigt talar inga reella skäl för att utbildningen av slöjdläroare måste förläggas till Stockholm.

Jag har i det föregående redan berört att jag lägger stor vikt vid att de blivande slöjdläroarna får en ingående praktisk övningsundervisning. Det bör ankomma på de sakkunniga att noga överväga, hur denna övningsundervisning bäst skall ordnas. Eftersom övningsundervisningen avser endast ett ämne, kan man icke skäligen bygga upp en statlig övningskola för den. Den måste alltså förläggas till ett flertal skolor och skolformer. De sakkunniga bör överväga, hur man under dylika omständigheter skall få bästa möjliga garanti för att handledarna blir förstklassiga pedagoger.

I det följande användes för korthetens skull i regel termerna »slöjd» och »slöjdläroare» i stället för de mer adekvata uttrycken »manlig slöjd» och »läroare i manlig slöjd».

Beträffande den i propositionen nr 92 lämnade redogörelsen för *hittillsvarande förhållanden* torde få hänvisas till s. 6—11.

Examinationsbehov

Utredningen

Utredningen har — trots det från och med år 1959 sjunkande barnantalet — med hänsyn till anförda omständigheter funnit det berättigat antaga, att slöjdundervisningens sammanlagda omfattning kommer att förbli oförändrad.

En beräkning av behovet av läroare i manlig slöjd har utförts av en av slöjdläroarutredningens experter. Dennes beräkningar av det årliga rekryteringsbehovet under den närmaste tioårsperioden sammanställs i betänkandet på följande sätt.

Ersättningsbehovet på grund av ålderspensionering	15
Ersättningsbehovet på grund av avgång före pensionsåldern	15
Vikariebehovet (för det nuvarande läroarbeståndet)	7
Fortsatt överförande av slöjdundervisningen från folkskolläroare till övningsläroare	45
Upphävande av bristen på behöriga läroare	50
Summa	132

Utredningen framhåller, att den mest osäkra posten i beräkningen är det fortsatta överförandet av slöjdundervisningen från folkskolläroare till övningsläroare. Slöjdläroarutredningen finner, att ett vid beräkningen gjort antagande om en nedgång på 10 år för folkskolläroarnas slöjdundervisning till 20 procent av veckotimtalet på landsbygden (läsåret 1955/56 cirka 50

procent) och till 5 procent i städerna (läsåret 1955/56 13 procent), har så stor sannolikhet för sig att man är berättigad att på grund härav medtaga ett årligt rekryteringsbehov av 45 tjänster i kalkylen.

Sammanställningens två sista poster innebär, anför utredningen vidare, så småningom övergående företeelser. På längre sikt bör man enligt utredningens mening räkna med ett årligt rekryteringsbehov av i runt tal 100 slöjdlärare.

Utbildningsresurserna föreslås emellertid nu bli dimensionerade för ett årligt elevantal av 120. Härom anför utredningen bland annat följande.

Den situationen skulle alltså föreligga, att för närvarande skulle finnas ett årligt rekryteringsbehov av omkring 130 slöjdlärare men att detta sedermera kunde väntas nedgå till omkring 100. Detta är ett ganska olyckligt utgångsläge för inrättande av en ny utbildning, då lokaler, lärarorganisation och erfarenhet av utbildningens lämpliga uppläggning saknas. Vid igångsättande av denna nya utbildning vore det i och för sig lämpligast att börja i mindre skala och utvidga verksamheten allt eftersom erfarenheter vunnits. Detta torde dock vara omöjligt, emedan det föreligger ett akut behov av utbildade slöjdlärare. Slöjdlärarytredningen finner, att man bör utgå från ett rekryteringsbehov av 132 slöjdlärare om året, men med hänsyn till de osäkra faktorer som ingår i denna siffra bör i genomsnitt endast 120 slöjdlärare utbildas årligen. De första åren torde de nytillkommande slöjdlärarna komma att behövas för att upphäva den rådande bristen på slöjdlärare. Då senare detta behov börjar fyllas, är det lättare att överblicka, i vilken utsträckning folkskollärarna lämnar slöjdundervisningen och hur enhetsskolans införande inverkar på slöjdundervisningens omfattning. Om utbildningsmöjligheterna dimensioneras för ett årligt elevantal av 120 elever, torde detta motsvara det årliga minimibehovet för så lång tid som nu kan överblickas i en omdaningstid som den nuvarande. Ett visst underskott i förhållande till det beräknade utbildningsbehovet uppkommer vid begränsningen av utbildningen till 120 elever. Detta bör motverkas genom övergångsbestämmelser, varigenom tjänstgörande lärare i slöjd utan behörighet beredes möjlighet att efter särskilda för dem anordnade fortbildningskurser få fastare anställning.

Remissyttranden

Slöjdlärarytredningens beräkningar av det årliga nyrekryteringsbehovet i fråga om lärare i manlig slöjd och dess förslag om utbildningsresursernas dimensionering beröres endast av några få remissinstanser. De flesta synes ej ha några erinringar på denna punkt. Yttrandena redovisas på s. 14 och 15 i propositionen nr 92, till vilken torde få hänvisas.

Departementschefen

Utredningens beräkningar av examinationsbehovet beträffande slöjdlärare föranleder icke någon erinran från departementschefens sida. Vid dessa beräkningar har såsom tidigare framhållits hänsyn tagits till

bland annat den omständigheten att folkskollärarnas andel i slöjdundervisningen kan beräknas fortsätta att minska och facklärarnas i stället öka. Utredningen räknar dock inte med något fullständigt överförande av denna undervisning till facklärare. Särskilt i fråga om denna fördelning av undervisningen på olika lärarkategorier är enligt departementschefen beräkningarna osäkra, då här främst de enskilda kommunernas avgöranden spelar in. Departementschefen ser dock ingen anledning att frångå det slutresultat utredningens behovskalkyl utvisar.

Utredningens beräkningar grundar sig på en undersökning av förhållandena läsåret 1955/56. Nämda läsår kan slöjdläraryrket anses ha uppgått till ungefär 500 lärare. — Departementschefen ansluter sig till utredningens förslag om en årlig examination av omkring 120 slöjdlärare och räknar också med övergångsvis anordnade kurser för icke behöriga timlärare. Att utbildningstiden, enligt vad departementschefen i det följande kommer att förorda, minskas till två terminer med slopande av hospiteringsterminen, medför att alla elever samtidigt kommer att vara närvarande vid seminariet. Trots detta kan enligt departementschefen en utbildningskapacitet av 120 elever hållas utan ökning av de för utbildningen planerade lokalerna. Enligt betänkandet skulle nämligen antalet vid seminariet samtidigt närvarande elever alltid uppgå till 120. Då emellertid, såsom departementschefen i det följande kommer att närmare påvisa, inom ramen av de två terminerna ökat utrymme uppenbarligen kommer att behövas för den praktiska lärarutbildningen, kan under seminariets uppbyggnadstid vissa svårigheter uppkomma att bereda plats för lärarkandidaternas övningsundervisning. Med hänsyn härtill föreslår departementschefen i varje fall för seminariets första verksamhetsår en i förhållande till utredningens förslag något minskad elevintagning. Departementschefen anser dock att en årlig examination av 120 slöjdlärare med det snaraste bör uppstås.

Utbildningens utformning och yttre organisation

Utredningen

I betänkandet drar utredningen upp vissa allmänna riktlinjer för den planerade slöjdläraryrket.

Här föreslås en ettårig utbildning vid seminarium med en lästid av 240 arbetsdagar, motsvarande ett läsår på 41 1/2 veckor. Mellan de två terminerna vid seminariet skall enligt förslaget ligga en termins hospitanttjänstgöring på annan ort än seminariorten. Före inträdet vid seminariet skall den praktiska handfärdigheten ha förvärvats genom yrkesutbildning vid yrkesskola eller i yrkespraktik. Elevintagning beräknas ske såväl höst- som vårtermin.

Utredningen anför om den här angivna uppläggnings av utbildningen bland annat följande.

Utredningen har övervägt vilka ämnen som bör ingå i den nya slöjdläro-utbildningen och i vilken utsträckning undervisningsövningar bör ingå i metodikundervisningen. Därvid har det redan från början framgått, att för en seminarieutbildning enligt nutida krav måste tagas i anspråk hela det läsår, som i utredningens direktiv angivits som maximum för undervisningstiden. I själva verket blir det svårt att rymma denna nödvändiga undervisning inom den angivna ramen. För att underlätta detta föreslår utredningen, att läsåret något förlänges utöver den vid liknande läroanstalter vanliga tiden. Eftersom den till läroanstalt förlagda delen av slöjdläro-utbildningen endast är ettårig, behöver ej härigenom befaras någon överanstängning av eleverna. Vad åter beträffar storleken av lärarnas undervisningsskyldighet, kan denna fördelas så att vanligt antal undervisningstimmar ej överskrides. Detta möjliggöres av att koncentrationsläsning införes såsom i det följande skall föreslås. Yrkesutbildningen bör omfatta såväl yrke med anknytning till träslöjd som yrke med anknytning till metallslöjd samt vara mera grundlig på ettdera området. Man kunde då ha tänkt sig möjligheten att förlägga den kompletterande yrkesutbildningen på det »sekundära» yrkesområdet till seminariet. Detta kunde varit önskvärt, emedan en viss svårighet föreligger att organisera sådan kortare yrkesutbildning. Seminarietiden tas emellertid fullt ut i anspråk av själva lärarutbildningen. Yrkesutbildningen måste därför vara i sin helhet genomgången, då seminarieundervisningen börjar. Detta medför dessutom den fördelen, att seminarieundervisningen ej behöver uppdelas på två linjer. Det faktum, att eleverna kommer att tillhöra två grupper som har förvärvat större skicklighet, den ena i träarbete och den andra i metallarbete, bör ej utgöra något hinder för en gemensam undervisning, ej ens vid undervisningen i slöjdmotodik. Vad den mångsidiga slöjden beträffar, avses denna visserligen nu skola få en stark ställning vid seminariet, men det är likväl omöjligt att kräva föregående yrkesutbildning för dessa skiftande områden. Här kan i stället fortbildningskurser ifrågakomma.

I seminarieutbildningen skall ingå auskultationer och serieövningar. Den praktiska lärarutbildning får dock ganska liten schematid, emedan den nödvändiga teoretiska undervisningen är så omfattande. Ytterligare praktisk lärarutbildning är nödvändig, särskilt som slöjden är ett ämne som erbjuder betydande metodiska svårigheter. Utredningen har stannat för att denna utbildning förläggas utanför ramen av den ettåriga kursen som en hospitanttjänstgöring. Denna tjänstgöring bör omfatta en termin och vara fullgjord innan seminarieutbildningen är avslutad. Utredningen har funnit, att tjänstgöringen är till mesta nytta, om den förlägges efter första terminen vid seminariet. Eleven får då möjlighet att praktiskt tillämpa kunskaper han förvärvat vid seminariet och har andra terminen vid seminariet nytta av sina praktiska erfarenheter. En elev, som börjat vid seminariet en hösttermin, hospiterar under vårterminen och avslutar seminarieutbildningen följande hösttermin, under det att den som intages vid vårterminens början hospiterar under höstterminen och avslutar sin utbildning påföljande vår. Intagning till seminariet sker alltså både höst- och vårtermin. Hospitanttjänstgöringen måste i vissa avseenden knytas till seminariet. Det blir seminarieledningens sak att ordna elevernas utplacering vid olika skolor. Tjänstgöringen bör också i någon form övervakas av lärare vid seminariet. Dessa uppgifter blir både tidsödande och ansvarsfyllda, varför särskild ersättning för detta arbete kan ifrågakomma. Likaså uppkommer fråga om

ersättning till handledarna. Utredningen avser, att sådan skall utgå, men föreslår icke avlöning, traktamente eller resekostnadsersättning till hospitanterna. Däremot bör studielån och stipendier kunna utgå.

Utredningen behandlar härefter frågor om utbildningens yttre organisation och överväger därvid om utbildningen bör knytas till ett eller flera folkskoleseminarier eller förläggas till en eller flera självständiga läroanstalter. De sakkunniga stannar för att föreslå inrättande av en självständig läroanstalt med benämningen slöjdlärarseminarium.

Enligt vad som tidigare påvisats behöver årligen utbildas i genomsnitt 120 slöjdlärare. Antalet elever i varje klass anses ej lämpligen böra överstiga 24. Ett elevantal av angiven storlek motsvarar alltså 5 klasser. Intagningen vid seminariet är avsedd att vara fördelad på höst- och vårterminen. För att få jämn belastning på seminariet har utredningen stannat för en lösning, som enligt utredningens mening visserligen ej är utan vissa nackdelar men dock synes kunna godtagas. Vartannat år intages såväl höst- som vårtermin 3 klasser (d. v. s. 72 elever) och vartannat år såväl höst- som vårtermin 2 klasser (d. v. s. 48 elever). Tack vare den förskjutning i utbildningen, som hospitantterminen medför, blir då det på seminariet närvarande elevantalet alltid lika. Det första läsåret bör 3 klasser intagas varje termin, så att utbildningen kommer i gång så snart som möjligt.

Beträffande målsättningen för slöjdlärarytbildningen är, framhåller utredningen, slöjdens nuvarande utformning i skolorna grundläggande. En modern slöjdlärarytbildning bör emellertid mera direkt syfta till att hos läraren skapa en sådan grundinställning till pedagogiska och konstnärliga frågor, att slöjden kan intaga den ställning i skolsystemet, som tillkommer ämnet i modern pedagogik.

Utbildningsgången för slöjdlärare, med viss yrkesutbildning före inträdet vid seminariet, kan synas bli splittrad. I samma mån som den blivande slöjdläraren hinner bli en skicklig yrkesman, får han ökad benägenhet att se det som sin huvuduppgift i skolarbetet att lära ut denna yrkesskicklighet. Vidare kan yrkesutbildningen, om den lägges ensidigt praktiskt, innebära ett avbrott i teoretiskt studiearbete, som lätt medför svårigheter, då seminarietidens koncentrerade teoretiska studier skall taga vid. Avbrottet blir också ganska långt. Slöjdlärarytredningen har övervägt, om slöjdlärarens utbildningstid kan göras något mer enhetlig, så att därigenom de anförda olägenheterna minskas. Ur denna synpunkt är det givetvis bäst, att den blivande slöjdläraren träffar sitt yrkesval så tidigt som möjligt. Det är emellertid enligt utredningens mening olämpligt att lägga utbildningsgången så, att slöjdlärarytbanan ej kan väljas på ett senare stadium av yrkesutbildning till snickare eller metallarbetare eller sedan sådan utbildning avslutats. Endast ett fåtal kan tänkas bestämma sig för slöjdlärarytbanan omedelbart vid skolans slut. Med hänsyn härtill har slöjdläraryt-

utredningen inskränkt sig till att föreslå vissa minimikrav på skolkunskaper för inträde vid seminariet.

Det viktigaste sättet att motverka följderna av splittringen i utbildningsgången blir, framhåller de sakkunniga, att lägga undervisningen vid seminariet så, att omställningen till läraryrket blir fullständig och de pedagogiska målen klart uppfattade av eleverna. Särskilt undervisningen i psykologi och pedagogik och i slöjdmetodik bör ha detta syfte.

Efter dessa allmänna synpunkter på undervisningen vid slöjdlärarseminariet preciserar utredningen de *in t r ä d e s f o r d r i n g a r*, som bör uppställas.

Utredningen föreslår, att den nedre åldersgränsen för inträde vid slöjdlärarseminariet bestämmes så, att eleven under inträdesåret skall uppnå lägst 20 års ålder. Den övre åldersgränsen för inträde vid seminariet bör anges så, att eleven under inträdesåret skall uppnå högst 30 års ålder.

I fråga om sökandens hälsotillstånd bör gälla samma regler som för inträde vid folkskoleseminarierna. — Inträdesfordringarna i fråga om teoretiska förkunskaper måste avvägas med hänsyn dels till att eleverna bör ha tillräcklig grundval för de teoretiska studierna vid seminariet och även i övrigt en så hög bildningsnivå, att de i sitt kommande skolarbete kan uppnå den vidare överblick och den kontakt med andra skolämnen som är önskvärd, dels till att fordringarna ej ställs så höga att eleverna på grund av den omfattande praktiska utbildning, som också fordras, får svårt att uppfylla dem och med anledning härav lämpliga begåvnings typer för slöjdläraryrket kanske utestängs.

Utredningen anger i fråga om de teoretiska förkunskaperna följande alternativ, nämligen dels realexamen på allmän linje eller maskinteknisk linje (praktisk realexamen), dels avgångsbetyg från enhetsskola, dock endast i viss i det följande angiven utsträckning, dels avgångsbetyg från folkskola och därjämte vitsord över särskild prövning enligt fordringarna för realexamen i ämnena modersmålet, engelska, historia med samhällslära, matematik, fysik, kemi och teckning. Kraven beträffande avgångsbetyg från enhetsskola specificeras och kommenteras av utredningen på följande sätt:

Avgångsbetyg från klass 9 g berättigar alltid till inträde. Avgångsbetyg från klass 9 a eller 9 y berättigar till inträde endast under förutsättning att eleven i avgångsbetyget eller vid fyllnadsprövning (Allmänna försöksskolebestämmelserna 12 a § och Aktuellt 1956: 33 s. 482 f.) erhållit lägst vitsordet Ba i ämnena modersmålet och engelska och i ämnena matematik och fysik lägst vitsordet AB enligt fordringarna för alternativkurs 1 i nämnda ämnen i klass 9. Beträffande elev från klass 9 y fordras därutöver, att avgångsbetyget gäller någon av grenarna 3 (metallyrken), 4 a (trätekniska yrken), 4 b (träkemiska yrken), 7 a (hantverk och blandade yrken för elever med bestämd yrkesinriktning), 7 b (allmänpraktisk kurs), 8 a (teknisk gren; växelundervisning med industriskola) eller 8 b (teknisk gren inom enhetsskolan).

Beträffande fordringarna för att erhålla avgångsbetyg från enhetsskola må erinras, att enligt Allmänna försöksskolebestämmelserna 2 och 4 §§ samt folkskolestadgan § 47 mom. 1 godkända vitsord kräves i samtliga ämnen med undantag av två, vilka dock icke får vara modersmålet eller matematik.

De nämnda vitsorden förutsättes vara avgivna i enlighet med skolöverstyrelsens cirkulär den 16 februari 1957 angående anvisningar för betyg-sättningen på enhetsskolans högstadium (Aktuellt 1957 s. 254). Där vitsorden är avgivna enligt äldre bestämmelser, ankommer det på intagningskollegiet vid seminariet att värdera dem.

Utredningen har så långt det varit möjligt sökt låta avgångsbetyg från klass 9 y grunda behörighet till inträde vid seminariet. Utredningen anser det i hög grad önskvärt, att personer med praktisk begåvningsstyp ej uteslängs från slöjdlärarseminariet genom krav på en utbildning, som dessa under skoltiden ofta ej varit betänkta på att skaffa sig. Genom kravet på komplettering av betygen uppehålls likväl de teoretiska inträdesfordringarna och sökande av lämplig typ torde utan alltför stora svårigheter kunna ordna denna komplettering.

Den utformning, som kraven på en komplettering av avgångsbetygen från enhetsskolan fått, innebär, att i matematik och fysik endast fordras den allmänt lagda kurs, som ej följer inträdesfordringarna för gymnasiet, men att genom kravet på kvalificerade betyg säkerställs, att eleven visat sig ha erforderliga intellektuella förutsättningar för studiet av ämnena.

Den praktiska förutbildningen föreslås omfatta dels god yrkesutbildning antingen i snickeri eller i metallyrke under minst tre år, dels utbildning i minst ett år i metallyrke för sökande med snickeriutbildning och i snickeri för sökande utbildad i metallyrke; sammanlagt skulle sålunda fordras fyra års praktisk förutbildning.

Den praktiska förutbildningens uppdelning på två yrkesgrenar, samtidigt med att krav ställes på god yrkeserfarenhet på ettdera området, avser att göra de blivande slöjdlärarna skickade att undervisa i såväl trä- som metallslöjd, men med större erfarenhet på ettdera området.

Om sättet att förvärva den föreslagna yrkesutbildningen anföres följande.

Den treåriga huvudutbildningen kan förvärfvas vid verkstadsskola eller genom arbete i respektive yrke. I det senare fallet måste dock närmare upplysningar fordras om arbetets art för bedömning av dess värde ur utbildningssynpunkt. En systematisk lärlingsutbildning hos ett industriföretag eller en hantverksmästare bör anses som en värdefull utbildningsform. Vid de centrala verkstadsskolorna meddelas yrkesutbildning för snickare å flera linjer. Av dessa passar linjen för möbelsnickare bäst för de blivande slöjdlärarna. Denna linje är emellertid 4-årig och avsedd att avslutas med gesällprov. En sådan utbildning blir för tidskrävande för att uppställas som obligatoriskt krav för inträde vid slöjdlärarseminariet. Det bör räcka att den sökande följt de 3 första åren av kursen för möbelsnickare. Avlagt gesällprov bör däremot beaktas som en merit. Även den 2-åriga linjen för inrednings- och fabriks-snickare är tänkbar som grund för slöjdläraryt- bildning.

För att den kompletterande ettåriga utbildningen skall ge behållning bör den helst ske i form av kurs och ej genom yrkespraktik. Sådan utbildning

kan vara svår att ordna för den enskilde. Ettåriga fristående kurser i trä- eller metallyrke förekommer endast i liten utsträckning. På vissa orter (Solna, Linköping m. fl.) har emellertid en förberedande ettårig verkstads-skola ordnats och erfarenheterna synes vara goda. Utredningen har efter viss kontakt med överstyrelsen för yrkesutbildning funnit, att det ej torde vara uteslutet, att denna förberedande yrkesutbildning kan ordnas vid yrkesskolorna. Tänkbart är också, att eleven kan följa första årets undervisning vid en yrkesskola. Förutsättningen härför är, att han ej behöver vara helt bunden av yrkesskolans utbildningsgång utan får pröva även sådant, som eljest förekommer senare i utbildningen. Om riksdagen och Kungl. Maj:t beslutar enligt utredningens förslag härutinnan, förutsätter utredningen, att överstyrelsen skulle kunna vidtaga sådana åtgärder, att undervisning enligt beslutet ordnas.

Bland inträdesfordringarna har ej upptagits någon utbildning på det konstnärliga området. Utredningen erinrar om att sådan utbildning, där den förekommer, är värdefull för seminariets arbete och bör vara en merit vid intagningen. Här ifrågakommer olika kurser vid konstfackskolan, kurser vid slöjdföreningens skola i Göteborg eller Nyckelviksskolan m. m.

Skolöverstyrelsen anses böra ha möjlighet att meddela dispens såväl från åldersbestämmelserna som från inträdesfordringarna i vad avser teoretiska och praktiska kunskaper.

Kvinnliga sökande, som uppfyller de angivna inträdesfordringarna, avses kunna antagas vid seminariet under samma förutsättningar som manliga sökande.

I betänkandet beskrives tämligen ingående hur *e l e v i n t a g n i n g e n* vid seminariet lämpligen bör tillgå. Utredningen anser att det bör ankomma på rektor och ett intagningskollegium att med ledning av målsättningen för ämnet slöjd i skolorna och erfarenheter från undervisningen där bilda sig en allmän uppfattning om den förening av teoretisk begåvning och teoretiska kunskaper, praktiska anlag och färdigheter samt fallenhet för läraryrket, som är önskvärd hos en blivande slöjdlärare. Med utgångspunkt härifrån har vederbörande vid seminariet att göra sitt val bland de sökande. Urvalet måste ofta bli svårt att göra, emedan de sökande kan väntas ha olika slag av meritering, som ej utan vidare kan vägas mot varandra. Utredningen har övervägt att föreslå någon form av poängberäkning, men har stannat för att dessa bedömningsfrågor bör överlämnas åt rektor respektive intagningskollegiet. Rektor och eventuellt flera lärare vid seminariet bör granska samtliga ansökningshandlingar och enligt de antydda grunderna välja ut de mest meriterade sökandena till ett antal, som med 50 procent överstiger den planerade intagningen, naturligtvis i den mån så många behöriga sökande finnes. Dessa sökande kallas att infinna sig vid seminariet för att undergå en inträdesprövning, som lämpligen kan kallas »prov i muntlig framställning».

Vid det slutliga avgörandet om intagningen bör först och främst sådana sökande, som vid de muntliga proven bedömts olämpliga, uteslutas från

vidare prövning. I fortsättningen bör de sökandes meritering enligt ansökningshandlingarna tjäna till ledning i första hand, men även här får givetvis hänsyn tas till det intryck de sökande gett vid de muntliga proven.

I betänkandet föreslås följande undervisningsplan för slöjd-läroarbetsutbildningen.

	Veckotimmar
Modersmålet	2
Samhällslära	1,5
Matematik	2
Fysik och kemi	3
Engelska	1
Psykologi och pedagogik	5
Teckning	5,5
Ritteknik	1,5
Material-, verktygs- och maskinlära	1,5
Slöjdmetodik	10
Praktisk läroarbetsutbildning:	
Auskultationer med förberedande undervisningsövningar } första terminen	3
Serieövningar andra terminen	3
	36

Undervisning föreslås vidare utom timplanen bli anordnad i tyska (1 veckotimme), musik (1 veckotimme) och gymnastik (2 veckotimmar) för dem som önskar delta häri.

I form av anmärkningar till timplanen ger utredningen bland annat förslag om koncentration av vissa ämnen eller delar av ämnen till första respektive andra seminarierterminen.

Beträffande den på timplanen med tre veckotimmar upptagna praktiska läroarbetsutbildningen har utredningen ej funnit anledning utarbeta några anvisningar för handledarnas och elevernas arbete. Utredningen föreslår i det följande att en kurs framdeles ordnas för handledarna. Vissa organisatoriska frågor uppkommer emellertid och utredningen anger hur den tänker sig verksamheten ordnad.

Vid auskultationer med undervisningsövningar bör eleverna vara fördelade å grupper om 4 elever. Auskultationerna bör förläggas till träslöjd, metallslöjd och mångsidig slöjd samt eventuellt andra slöjddarter, allt efter den undervisning som förekommer i skolorna. Auskultationstimmarnas fördelning blir beroende på tillgången till undervisningstimmar hos handledarna.

Under auskultationerna bör eleverna följa undervisningen på olika klassstadiet och i skilda skolformer. Eleverna skall beredas tillfälle att själva helt eller delvis överta undervisningen under s. k. gruppövningar. Detta slag av aktivt deltagande i undervisningen är nödvändigt för eleverna redan i början av deras auskultationsperiod, om denna skall ge dem verklig kontakt med undervisningen.

Eftersom auskultationerna måste läggas in som halvdagsbesök, torde det ej vara möjligt att anordna dem så, att timmarna fördelas lika på de olika klasstadierna. Detta torde ej heller vara nödvändigt. Det väsentliga är, att det sker en lämplig avvägning mellan högstadiet och mellanstadiet samt att det ges tillräcklig tid för auskultering i specialklasser. Om inga serieövningar förläggs till specialklasser, är det särskilt angeläget att seminarieleverna under auskultering får tillfälle att också ha undervisningsövningar. Auskultationer med undervisningsövningar bör också om möjlighet finnes förläggas till verkstad för allmänpraktisk gren (allmänpraktisk verkstad) samt till trä- och metallgrenar i klass 9 y, i vissa sammanhang även när dessa är förlagda till yrkesskola.

12 timmar *auskultationer i andra ämnen* är det ingen svårighet att utplacera. Dessa auskultationer är avsedda att ge de blivande slöjdläraryn någon inblick i skolans undervisning i andra ämnen samt därigenom medverka till att de får blick för slöjdens plats i skolundervisningen som helhet, så att de ej som facklärare isoleras inom sitt ämne. Auskultationerna bör förläggas till teckning och till sådana ämnen, där möjlighet finns att åskådliggöra undervisningen genom tillverkning av modeller. Det torde vara praktiskt att fördela eleverna i grupper om 4 elever, men om någon elev av särskild anledning önskar andra auskultationstimmar än kamraterna, bör detta kunna ordnas.

Eftersom serieövningarna skall ligga till grund för betygssättningen i undervisningsskicklighet, bör de vara fördelade mellan de olika slöjdarterna. Det bör vara rektors sak att besluta om denna fördelning. Någon serie kan vara placerad vid allmänpraktisk verkstad.

Seminariets lärare i slöjdmetodik skall aktivt medverka i den praktiska lärarutbildningen genom samarbete med handledarna och övervakning av elevernas sätt att fullgöra arbetet.

För auskultationers och serieövningars anordnande bör närmare anvisningar utfärdas av skolöverstyrelsen.

Vid inplacandet av auskultationer och serieövningar i skolornas undervisning och samordnandet med seminariets egen undervisning uppkommer betydande schematekniska svårigheter.

Den praktiska lärarutbildningen måste inpassas i skolornas undervisning på ett sådant sätt att undervisningen störes så litet som möjligt. Det brukar anses, att högst 30 procent av undervisningstiden i en klass kan utnyttjas utan att det inverkar ofördelaktigt på klassens arbete. Det är tydligt, att om den föreslagna praktiska lärarutbildningen skall kunna genomföras, måste seminariet vara förlagt till en tämligen stor stad med tillräckligt antal slöjdvärdelningar i skolorna. Av detta skäl och med hänsyn till övriga förhållanden, som det måste tas hänsyn till, har utredningen, såsom närmare anföres längre fram i betänkandet, beslutat föreslå, att slöjdläraryrket skall förläggas till Linköping. Utredningen har undersökt möjligheterna att placera auskultationer och serieövningar vid enhetsskolan i Linköping och högre allmänna läroverket i staden och har funnit dem goda. De närmare uträkningar varpå utredningen grundar detta omdöme har utförts i samråd med skolstyrelsen i Linköping. I sista hand finns möjligheten att förlägga någon del av utbildningen, helst auskultationer, till angränsande städer,

nämligen Mjölby, Norrköping och Motala, som ligger på ett avstånd från Linköping av respektive 30, 42 och 50 km. Om serier förläggs till annan ort än Linköping, bör en fast organisation uppbyggas, som säkrar kontinuitet i arbetet och erfarenhet hos handledarna. Allmänt gäller att därest serieövningar vissa terminer placeras ut hos handledare, som ej regelbundet har hand om bedömningen av sådana övningar, är det enligt de sakkunnigas mening nödvändigt, att handledaren däremellan åtminstone håller kontakt med seminariet utbildningen genom att auskultationer med undervisningsövningar placeras hos honom.

Utredningen utvecklar härefter närmare sitt förslag om *hospitant-tjänstgöring*, vilken skulle omfatta en termin och i tiden infalla emellan elevernas två terminer vid seminariet. Denna tjänstgöring avses först och främst bli inriktad på att ge den blivande slöjdläraren god pedagogisk erfarenhet. Den skall därför vara förlagd hos handledare som är skicklig undervisare och skall vidare omfatta både träslöjd och metallslöjd. Tjänstgöringen blir enligt sakens natur i huvudsak förlagd till folkskolan (respektive enhetsskolan). Det är önskvärt, att hospitanten får erfarenhet från folkskolans mellan- och högstadium samt därutöver om möjligt någon inblick i andra skolformer. En tjänstgöring huvudsakligen förlagd till allmänt läroverk kan också godtagas. Den viktigaste grunden vid ortvalet blir handledarens person. Hospitanten bör helst tjänstgöra hos flera handledare. Hospitanten bör ej endast följa undervisningen utan även själv undervisa. För att denna form av övningsundervisning skall bli effektiv och lätt kunna genomföras, bör en handledare ej ha mer än en eller två hospitanter placerade hos sig samtidigt.

Något examensförfarande med särskilda prövningar och undervisningsprov anser utredningen ej böra ifrågakomma vid seminariet. Utredningen framlägger härjämte vissa synpunkter beträffande *betygsättning* m. m.

För erhållande av avgångsbetyg bör enligt utredningens förslag fordras, att eleven erhållit minst vitsordet Godkänd i undervisningsskicklighet och i samtliga på timplanen upptagna obligatoriska ämnen.

Den som genomgått slöjdlärarseminariet anses vidare böra ha rätt att vid seminariet avlägga efterprövning i ett eller flera av seminariets obligatoriska ämnen samt i undervisningsskicklighet.

Remissyttranden

Vid remissbehandlingen understrykes från många håll, att de nuvarande utbildningsmöjligheterna för slöjdlärare är i hög grad otillfredsställande och att en reform på området är angelägen. Sådana uttalanden återfinnes t. ex. i yttrandena från *skolöverstyrelsen*, *överstyrelsen för yrkesutbildning*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *tjänstemännens centralorganisation*, *fackläraresför-*

bundet och *seminarieläraryöreningen*. Slöjdundervisningens betydelse i skolarbetet betonas också ofta i detta sammanhang.

Den av slöjdläraryöreningen förordade allmänna uppläggningsen av slöjdläraryutbildningen vinner anslutning av flertalet remissinstanser.

I fråga om utbildningstidens längd går *statskontoret* längst i sina krav på en nedskärning. Statskontoret anser nämligen att man för närvarande endast bör överväga att förlänga den nuvarande utbildningen till enterminskurser.

Förslag om att nedbringa de av utredningen förordade tre terminerna till två, främst genom slopande av hospiteringsterminen, framlägges av *överstyrelsen för yrkesutbildning, 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss läraryutbildning* (i fortsättningen benämnda endast 1955 års sakkunniga) samt *kompetensutredningen*. Beträffande den närmare innebörden av dessa förslag torde få hänvisas till propositionen nr 92 s. 27—30.

Arbetsmarknadsstyrelsen synes befara att elevtillströmningen kan påverkas av utbildningens förlängning.

Seminarieläraryöreningen finner det anmärkningsvärt, att det för att undervisa i ämnet manlig slöjd i folkskolan erfordras sammanlagt en utbildningstid av minst 5 ½ år efter avlagd realexamen; utbildningstiden för att undervisa i folkskolans övriga ämnen jämte ämnet manlig slöjd är 4 år efter avlagd realexamen. Å andra sidan betecknar föreningen det som en olöslig uppgift att på ett år ordna en tillfredsställande läraryutbildning.

Skolöverstyrelsen bemöter i sitt utlåtande befarade invändningar om att slöjdläraryutbildningen med de i betänkandet föreslagna tre terminerna skulle bli längre än den yrkesläraryarna sannolikt kommer att få.

Skolöverstyrelsen finner det vidare ur flera synpunkter önskvärt, att hospiteringsterminen inte uteslutande ägnas åt auskultationer i slöjd och därmed förenad gruppundervisning utan kompletteras med andra inslag, bland annat då auskultationer även i mer eller mindre angränsande ämnen; eleverna bör under denna termin dessutom gå igenom vissa därför lämpade teoretiska moment av kursstoffet. Om hospitanttjänstgöringen kompletteras i denna riktning finner överstyrelsen den kunna utgöra en synnerligen viktig del av elevernas praktiska utbildning.

Även andra remissinstanser, som ej hesiterar inför förslaget om utbildningstidens längd, ser hospitanttjänstgöringen som en särskilt värdefull del av utbildningen. Så gör exempelvis *tjänstemännens centralorganisation, fackläraryförbundet* och *slöjdinspektören Berggren*. *Rektor för läraryhögskolan* finner förslaget om praktikterminens anordnande mycket tillfredsställande.

Kritik mot slöjdläraryutredningens uppläggning av utbildningen och särskilt de därvid gjorda uttalandena om målsättningen för läraryut-

bildningen och slöjdundervisningen i skolorna möter främst i yttrandena från *konstfackskolans styrelse* och *svenska slöjdföreningen*. I sådana sammanhang riktar sig invändningar inte bara mot utredningens förslag utan ofta och i ännu högre grad mot de riktlinjer, som på denna punkt angivits i direktiven för de sakkunnigas arbete. Att direktiven i detta hänseende varit alltför snäva uttalas sålunda t. ex. i yttrandena från *seminarieläraryöreningen* och *fackläraryörbundet*.

Utredningens förslag att slöjdläraryrket utbildningen skall förläggas till en självständig läroanstalt biträdes av så gott som alla remissinstanser.

I fråga om de i betänkandet förordade kraven på teoretiska förkunskaper uttalas i remissyttrandena inte sällan särskild tillfredsställelse över att utredningen beaktat även enhetsskolans 9 a- och 9 y-linjer. En enklare formulering av betygsfordringarna beträffande elever från enhetsskolan förordas dock från flera håll.

I utredningens förslag om den praktiska förutbildningen anser *skolöverstyrelsen* det vara en allvarlig svaghet att den som exempelvis gått tre år på en fyraårig möbelsnickarlinje kan komma att avbryta denna studiegång utan att ha deltagit i det fjärde årets avslutande och sammanfattande undervisning. Överstyrelsen finner sig dock inte kunna förorda en obligatorisk yrkesutbildning på mer än sammanlagt fyra år. En förkortning av ifrågavarande utbildningslinjer anges för närvarande vara under övervägande, vilket skulle kunna underlätta anknytningen. Enligt överstyrelsens mening kommer sannolikt i alla händelser en relativt stor procent av de inträdessökande att ha avlagt gesällprov, vilket de i så fall både för inträde och senare som lärare bör få tillgodoräkna sig som en väsentlig merit.

Liknande synpunkter i fråga om avbrottet efter tre år av utbildningen i fyraårig verkstadsskola redovisas i remissvaret från *överstyrelsen för yrkesutbildning*, som för övrigt med hänsyn till verkstadsskolornas målsättning inte är helt övertygad om att en dylik utbildningsgång är ur alla synpunkter lämplig för blivande slöjdlärare. Den av utredningen angivna tvååriga verkstadsskolelinjen för inrednings- och fabriksnickare som tänkbar grund för slöjdläraryrket utbildningen anses av överstyrelsen kunna ifrågakomma endast i andra hand.

Arbetsmarknadsstyrelsen pekar på svårigheterna för de sökande att skaffa en ettårig utbildning i den kompletterande yrkesgrenen, om inte särskilda kurser vid yrkesskolorna anordnas, i vilket fall ytterligare ett års utbildningskostnader tillkommer. Den här åsyftade delen av förutbildningen bör enligt *1955 års sakkunniga* ske i form av kurs. Dessa sakkunniga, som finner förslaget om praktisk förutbildning på sammanlagt fyra år väl avvägt, anser det eftersträfvansvärt att den blivande slöjdläraren inom det område, där huvuddelen av yrkesutbildningen ligger, utnyttjar såväl ut-

bildning vid verkstadsskola som systematisk lärlingsutbildning i näringslivet.

Kompetensutredningen vill förorda en viss inskränkning av tiden för den praktiska förutbildningen för att därigenom kunna sänka den nedre åldersgränsen för tillträde till seminariet till 19 år. Härigenom skulle vinnas att utbildningen kunde bli helt avslutad före fullgörandet av den första värnplikstjänstgöringen, vilket anses vara av värde för rekryteringen till seminariet.

Styrelsen för statens hantverksinstitut anser att utredningen ställt särskilt stora krav på blivande lärare i träslöjd. Tre års utbildning för möbelsnickare inom verkstadsskola anser styrelsen vara en överdimensionerad fackutbildning. Den kortare utbildningslinjen för inrednings- och fabriksnickare borde i stället mer ha beaktats av utredningen. Det tredje praktiska året borde användas till »diverse praktik» inom yrkesområden, som slöjdläraren i sin gärning kommer i beröring med; huvudsyftet härmed skulle vara att lära känna olika slags material och de viktigaste principerna för deras användning. Värdet av alternativet med systematisk lärlingsutbildning hos industriföretag eller hantverksmästare framhålles vidare starkt av styrelsen.

Facklärarförbundet förordar krav på fem års praktisk utbildning, vilken vidare helt bör ske i skolmässiga former, d. v. s. vid verkstadsskola. Förbundet rekommenderar vidare, att den föreslagna dispensmöjligheten beträffande inträdesfordringarna utövas synnerligen restriktivt.

Det i betänkandet föreslagna m u n t l i g a i n t r ä d e s p r o v e t möter kritik i vissa remissyttranden.

Den huvudsakliga invändningen är därvid att provet enligt förslaget skulle bli alltför kort för att kunna vara av värde. Viss tveksamhet mot provet, med hänsyn till den extra arbetsbelastningen för rektor och lärare samt långa resor för aspiranterna, uttalas i utlåtandet från *skolöverstyrelsen*, som dock finner provet kunna vara en värdefull hjälp till säkrare urval. Starkare betänkligheter framföres från *överstyrelsen för yrkesutbildning, 1955 års sakkunniga* och *facklärarförbundet*. Mer omfattande och allsidiga prov rekommenderas, om ej ansökningshandlingarna ger tillräcklig grundval för urvalet.

Beträffande den framlagda u n d e r v i s n i n g s p l a n e n anser *skolöverstyrelsen* det ännu för tidigt att gå in på en närmare detaljgranskning och inskränker sig tills vidare till några principiella synpunkter på timfördelningen.

Beträffande vad *överstyrelsen för yrkesutbildningen, 1955 års sakkunniga* och *kompetensutredningen* anfört om ändringar i undervisningsplanen torde få hänvisas till s. 27—30 i propositionen nr 92.

I vad gäller den i timplanen upptagna praktiska lärarutbildningen befarar *rektor för lärarhögskolan* att svårigheterna att samordna seminariets

undervisningsövningar med seminarieortens slöjdundervisning kommer att bli ännu större än vad utredningen utgått ifrån; det torde bli praktiskt taget omöjligt att därvid iakttaga allt det som enligt utredningen måste beaktas. *Seminarieläraryöreningen* betecknar utformningen av den praktiska lärarutbildningen såsom icke realistisk med hänsyn till de erfarenheter, som finns vid folkskoleseminarierna.

Departementschefen

Departementschefen anser att utredningens uttalanden beträffande *målsättningen* för skolornas undervisning i ämnet och för slöjdläro-utbildningen ger uttryck för en riktig syn på den önskvärda balansen mellan de olika syftena med slöjdundervisningen och framhåller härom i övrigt följande.

Ämnet slöjd bör helt visst alltjämt inriktas på att ge eleverna kännedom om material och verktyg och att lära ut vissa tillverkningsprocesser. Men samtidigt bör i undervisningen tillvaratagas ämnets särskilda, alltmer uppmärksammade möjligheter att ge allmän fostran till händighet, företagsamhet, självverksamhet, ordning och noggrannhet, att ge insikt om praktiska anlag, att skapa aktning och intresse för praktiskt arbete och att utveckla förmågan till skapande arbete och känslan för färg, form och kvalitet. Dessa syften med slöjdundervisningen har också, såsom i det föregående redovisats, i skiftande formuleringar kommit till uttryck, när målsättningen angivits i gällande undervisningsplaner m. m. för olika skolformer. Även om den i olika sammanhang förda diskussionen om målsättningen, också enligt min uppfattning, ibland kommit att överbetona de estetiska och skapande momenten och på ett missvisande sätt givit ett intryck av oförenlighet mellan å ena sidan inlärandet av praktiska färdigheter och å andra sidan personlighetsdanning och estetisk fostran, har dock denna diskussion på ett värdefullt sätt riktat uppmärksamheten på vad som inom ramen för nuvarande målsättning kan och bör göras för att ge tillbörligt utrymme åt bland annat estetisk fostran och fritt skapande.

Om en förbättrad slöjdläro-utbildning nu kommer till stånd med en sammanhängande och utökad tid för den pedagogiska skolningen och i direkt kontakt med det blivande verksamhetsfältet ute i skolorna kommer detta utan tvekan att så småningom medföra, att den nuvarande målsättningen för skolslöjden i alla dess aspekter, inte minst i fråga om de estetiska och allmänt fostrande momenten, på ett betydligt effektivare sätt än hittills verkligen kan omsättas i praktiken.

Efter övervägande av de olika synpunkter och förslag, som kommit till uttryck med avseende å *utbildningstidens längd* anser sig departementschefen för egen del icke böra biträda utredningens förslag om tre terminers läro-utbildning. Ett läsår bör enligt hans mening vara tillfyllest för att ge lärarkandidaterna, som efter en allmänbildande skolgång på i regel nio år genom fyra års praktisk förutbildning förvärvat erforderlig manuell skicklighet, de insikter och den träning, som fordras för att »omskola» dem till pedagoger, väl skickade att ta hand om det mångskiftande elevklientel de som slöjdlärare kommer att möta ute i skolorna. Givetvis förutsätter detta,

framhåller departementschefen, att tiden väl utnyttjas och att utbildningen blir omsorgsfullt planerad och genomförd. Den av honom nu förordade avvikelsen från utredningens förslag medför att jämkningar måste företagas även beträffande andra delar av förslaget. Så blir fallet framför allt i fråga om hospiteringsterminen vilken enligt hans mening bör utgå, och beträffande undervisningsplanen. Departementschefen återkommer efter hand till dylika följdverkningar av sitt ställningstagande till frågan om lärarutbildningens längd.

Redan när det gäller examinationsbehovet och utbildningsresursernas dimensionering behöver enligt departementschefen vissa drag av den yttre organisationen för utbildningen klargöras. Han biträder utredningens förslag att för slöjdläroanstalten upprättas en självständig läroanstalt och att denna läroanstalt förlägges till Linköping. Han accepterar också benämningen slöjdläroanstalt, liksom att läsåret vid detta seminarium får en längd av 41—42 veckor eller omkring 40 effektiva arbetsveckor.

Om utbildningen i enlighet med departementschefens förslag begränsas till två terminer, kan, framhåller departementschefen, övervägas om elevintagning bör ske endast på hösten. Med hänsyn till, bland annat, den starka koncentration till vårterminen av den praktiska lärarutbildningen för samtliga elever, som torde bli en följd av en sådan anordning, anser departementschefen sig emellertid böra räkna med att elevintagning vid seminariet sker varje termin. Med utgångspunkt i ett elevantal av 24 per klass förordar departementschefen att vid full utbyggnad av seminariet intagningen av 120 elever i fem klasser fördelas så att tre klasser, d. v. s. 72 elever, tages in varje hösttermin och två klasser eller 48 elever intages varje vårtermin. Därigenom kommer examinationen av den största elevkullen att ske vid slutet av vårterminen, vilket enligt departementschefen torde vara en fördel. Under det första verksamhetsåret bör enligt departementschefens förslag intagningen begränsas till 48 elever såväl höst- som vårtermin med hänsyn till uppbyggnadstidens speciella svårigheter.

De föreslagna inträdesfordringarna synes departementschefen i fråga om såväl teoretisk som praktisk förutbildning i stort sett väl avvägda. Den av utredningen angivna nivån beträffande kravet på allmänbildande skolgång synes riktig enligt departementschefens uppfattning. Han finner det angeläget att ett flertal olika studievägar skall kunna anlitas, vilket torde få beaktas, när det sedermera gäller att närmare utforma föreskrifter om inträdesfordringarna. Härvid bör, framhåller departementschefen, bland annat observeras vad skolöverstyrelsen m. fl. anfört om mindre detaljerade bestämmelser beträffande elever med avgångsbetyg från enhetsskola.

Departementschefen anser att den praktiska förutbildningen, såsom utredningen föreslagit, bör omfatta sammanlagt fyra år och avse såväl snic-

keri- som metallyrke med tyngdpunkten, tre års utbildning, lagd på ettdera yrkesområdet. Utbildningen bör kunna förvärfvas vid verkstadsskola eller genom arbete i respektive yrke. Det bör, framhåller departementschefen, av vederbörande överstyrelser närmare övervägas om den kortare utbildningen i den kompletterande yrkesgrenen kan ges i form av kurs. Den praktiska förutbildningen torde även i fortsättningen komma att ske på ganska varierande sätt menar departementschefen, främst beroende på att somliga redan i början av sin utbildningstid tagit sikte på slöjdläraryrket, medan andra först under eller efter en yrkesutbildning i snickeri eller metallyrke beslutat ägna sig åt lärarbanan. En viss stabilisering blir väl att påräkna, om seminariet efter en tids verksamhet anser sig i studie- och yrkesvägledande syfte kunna rekommendera vissa alternativa vägar; alltför stor bundenhet till några få vägar torde dock ej vara lämplig, framhåller departementschefen.

I likhet med utredningen anser departementschefen det riktigt, att utbildning på det konstnärliga området t. ex. genom lämpliga kurser vid konstfackskolan, slöjdföreningens skola i Göteborg, Nyckelviksskolan eller liknande betraktas som en merit vid intagning som elev vid slöjdlärrarseminariet, men något krav på dylik utbildning bör, framhåller han, ej uppställas.

Utredningen har också föreslagit vissa åldersgränser för inträde vid seminariet. Sökande anses sålunda under inträdesåret böra uppnå lägst 20 år och högst 30. Mot den föreslagna minimiåldern torde enligt departementschefen knappast vara något att erinra. Däremot torde en föreskrift om en övre åldersgräns ej i samma grad vara påkallad. I fråga om krav på sökandens hälsotillstånd bör gälla detsamma som vid folkskoleseminarierna.

Inträdesfordringarna torde, såsom här antytts, komma att få en tämligen liberal utformning, som ger seminarieleningen relativt stor frihet vid bedömningen av det enskilda fallet, anser departementschefen. I den mån möjlighet till dispens från uppställda krav på teoretisk och praktisk förutbildning eller föreskrift om inträdesålder anses behövlig, bör, anser han, dispensprövningen ankomma på tillsynsmyndigheten.

Det av utredningen föreslagna muntliga inträdesprovet har, som tidigare framgått, mött viss kritik under remissbehandlingen. Med hänsyn framför allt till den skiftande meritering sökandena kan väntas uppvisa, torde det, framhåller departementschefen, vara av värde för seminariets ledning att ha möjlighet att genom personlig kontakt skaffa sig en uppfattning om sökandens lämplighet för yrket. Departementschefen vill emellertid förorda, att anordningen med muntliga inträdesprov tills vidare får försökskaraktär och därvid tillämpas i sådana fall, där ansökningshandlingarna och i övrigt tillgängliga uppgifter föranleder tvekan. Man bör enligt departementschefen efter en tids erfarenhet ha möjlighet att bättre bedöma om

inträdesprov över huvud taget är erforderliga, och, om så är fallet, hur sådana prov lämpligen bör utformas och i vilken utsträckning de bör användas.

Undervisningen vid slöjdlärarseminariet kan självfallet inte från början följa definitiva tim- och kursplaner, påpekar departementschefen. Det ligger i sakens natur, framhåller han, att uppläggningsplaner över huvud taget måste omprövas och anpassas till tidens skiftande krav, men särskilt i en nystartad verksamhet som denna måste man ha möjligheter att till en början pröva sig fram. När departementschefen i det föregående förordat bortfall av hospiteringsterminen och en koncentration av utbildningen på två terminer, har detta enligt honom skett i medvetande om att i den föreslagna timplanen sådana ändringar kan och bör göras, att större utrymme ges för den praktiska lärarutbildningen. Med hänsyn till den tidpunkt departementschefen kommer att föreslå för utbildningens igångsättande, kommer, framhåller han, även tiden att medge, att undervisningsplanen i erforderlig utsträckning omarbetas. Departementschefen anger därför endast vissa allmänna riktlinjer enligt följande.

De i förslaget till timplan upptagna tre veckotimmarna för praktisk lärarutbildning måste, som redan antytts, väsentligt ökas; troligen bör man räkna med omkring det dubbla antalet veckotimmar. Det bör givetvis även övervägas om, såsom överstyrelsen för yrkesutbildning förordat, inlägget av en praktikperiod på ett par veckor kan erbjuda en lämplig utväg. Beträffande sådana centrala ämnen som psykologi och pedagogik, slöjdmotodik, material-, verktygs- och maskinlära samt kanske även teckning och ritteknik torde knappast några mer väsentliga ändringar i veckotimmetalen böra komma i fråga. Omprövningen torde i första hand böra gälla övriga på timplanen upptagna ämnen, som är av mera stödjande eller enbart allmänbildande natur. Här torde utan tvekan en viss reducering kunna ske. Det synes redan nu uppenbart att t. ex. ämnet engelska, som upptagits med en veckotimme, bör helt utgå. Av de utom timplanen upptagna frivilliga ämnena tyska, musik och gymnastik anser jag mig böra tillstyrka, att endast ämnet gymnastik medtages.

Timplanen torde tills vidare böra fastställas av Kungl. Maj:t, kursplaner däremot av tillsynsmyndigheten.

Personalorganisation m. m.

Utredningen

Utredningen föreslår inrättande av en ordinarie lektorstjänst i ämnet psykologi och pedagogik. Eftersom detta är ett centralt ämne vid seminariet och dess företrädare bör ha visat förmåga till självständig forskning i hithörande psykologiska och pedagogiska frågor, föreslår utredningen att läraren i ämnet skall ha lektorskompetens av samma slag som vid folkskoleseminarierna, d. v. s. han skall ha fullgjort disputationsprov. Utredningen minnar om att i propositionen 1957: 123 förordats samma kompetenskrav

för lärarna i psykologi och pedagogik vid den nya typen av folkskoleseminarier, där småskolläroarbildning skall ske. Undervisningsskyldigheten bör med den föreslagna reduktionen sättas till 18—22 veckotimmar.

Vidare förordar utredningen två adjunktstjänster.

Med hänsyn till utbildningsstadiet vid seminariet anser sig utredningen icke böra föreslå högre kompetenskrav än adjunktskompetens för lärarna i modersmålet, samhällslära, matematik, fysik och kemi samt engelska. Undervisningsskyldigheten bör efter reduktion bli 20—24 veckotimmar. Intet av ämnena kan anses ensamt ge tillräckligt underlag för en adjunktstjänst. Däremot bör det sammanlagda timtalet i matematik samt fysik och kemi kunna vara grundval för en adjunktstjänst i dessa ämnen. För den händelse det skulle visa sig omöjligt att besätta densamma, kan tjänstgöringen utan större olägenhet fördelas på flera timlärare. För seminariet är det emellertid en stor fördel, om en heltidstjänstgörande lärare kan erhållas, dels för vården av fysik- och kemiinstitutionerna, dels med hänsyn till läroanstaltens särpräglade typ, som gör det önskvärt att läraren hinner samla erfarenhet om undervisningens lämpliga utformning. Beträffande ämnena modersmålet, samhällslära och engelska vore det önskvärt om de kunde sammanföras till en ordinarie adjunktstjänst. Möter emellertid detta svårigheter på grund av ämneskombinationens ovanlighet, kan man tänka sig att uppdelas denna tjänstgöring på timlärare.

En ordinarie teckningslärartjänst bör inrättas, vilken bör vara en övningslärartjänst. Visserligen kommer teckningslärarens undervisning att ha mycket direkt anknytning till de blivande slöjdläroarnas undervisningsmetoder, men man torde dock ej kunna anse tjänsten som en ren metodiktjänst. För lönesättningen ifrågakommer jämförelse med teckningslärarna vid folkskoleseminarierna, vilka är placerade i Ao 19. Ämnet får emellertid anses ha en mer central ställning vid slöjdläroarseminariet och tjänsten blir ej där förbunden med någon tjänstgöring i övningsskola. Lämpligare som jämförelse är därför lektorstjänsten i teckningsundervisningens metodik vid lärarhögskolan i Stockholm, vilken är placerad i lönegrad Ao 21. Tjänsten vid slöjdläroarseminariet torde fordra lika höga kvalifikationer som denna. Den verkliga undervisningsskyldigheten för en ordinarie teckningslärare vid folkskoleseminarium är numera 27 veckotimmar, under det att lektorerna i övningsämnenas metodik vid lärarhögskolan har en undervisningsskyldighet av omkring 750 undervisningstimmar. En undervisningsskyldighet av 27 veckotimmar blir, reducerad enligt förut angivna grunder, 25 veckotimmar. Undervisningsskyldigheten i ämnet teckning vid slöjdläroarseminariet torde kunna sättas till 23—25 veckotimmar.

Fyra lärartjänster föreslås för undervisning huvudsakligen i slöjdmotodik; av dessa tjänster bör tre vara ordinarie och en extra ordinarie. — Kallelseförfarande torde tills vidare böra tillämpas. Tjänsterna kan förutsättas bli tillsatta successivt allt eftersom seminariet utbygges. De som planerar att

söka sådan tjänst, kan möjligen förväntas komplettera sin utbildning, exempelvis genom att taga akademiskt betyg i något lämpligt ämne eller genom att bedriva fackstudier i in- eller utlandet. — Vid lärarhögskolan i Stockholm finnes en lektor i slöjdundervisningens metodik i lönegrad Ao 19 med en undervisningsskyldighet av omkring 750 undervisningstimmar. Eftersom ämnet får en mer central ställning vid slöjdlärarseminariet än vid lärarhögskolan bör lärarna i slöjdmetodik vid seminariet få en högre lönegradsplacering än denne lektor. Undervisningsskyldigheten bör sättas till 23 veckotimmar. — Vid tillsättandet bör ämnets olika sidor beaktas, så att i första hand metodiken för träslöjd och metallslöjd får sina särskilda representanter. Undervisningen i material-, verktygs- och maskinlära bör läggas in i slöjdmetodiklärarnas tjänstgöring.

I fråga om rektorstjänsten vid seminariet gäller enligt utredningens mening i än högre grad än beträffande slöjdmetodiken att det är svårt att ställa bestämda kompetenskrav. Det bör överlämnas åt skolöverstyrelsen att föreslå lämplig person, utan att det på förhand angives, om rektors huvudsakliga meritering bör ligga på slöjdens eller den teoretiska utbildningens område. I en framtid, då seminariets elever ett antal år varit verk samma inom undervisningen, kan seminariets rektor sökas även inom deras led och vanligt ansökningsförfarande tillämpas. — Rektorstjänsten blir mycket krävande, ej endast i uppbyggnadsskedet. Förutom de vanliga rektorsgöromålen får rektor ett omfattande arbete med att organisera och ha tillsyn över hospitanttjänstgöringen. Överhuvudtaget blir rektor den, som skall hålla samman de olika elementen i utbildningen till en helhet. Det är omöjligt att knyta rektorsgöromålen till någon lärartjänst mot arvodesersättning, utan en verklig rektorstjänst måste inrättas. För rektorstjänstens löneplacering torde jämförelse böra ske i första hand med rektorstjänsten vid konstfackskolan. Undervisningsskyldigheten bör sättas till 5 veckotimmar. Denna tjänstgöring får förläggas allt efter den blivande rektorns ämnesområde men torde ej komma att inverka på de gjorda beräkningarna av antalet lärartjänster vid seminariet.

I lärarnas tjänstgöringsskyldighet bör enligt utredningens uppfattning ingå även vissa särskilda uppgifter.

Sedan den undervisning, som belöper på de föreslagna lärartjänsterna frånräknats, beräknas vid full utbyggnad av seminariet återstå följande antal timlärartimmar, nämligen 120 timmar i psykologi och pedagogik, 240 i matematik, fysik och kemi, 100 i teckning ävensom 420 i slöjdmetodik samt material-, verktygs- och maskinlära.

För undervisningen i ritteknik liksom i de frivilliga ämnena tyska, musik och gymnastik beräknas också timlärare tas i anspråk, Den enligt undervisningsplanen i slöjdmetodiken ingående undervisningen i hälsovård avses äga rum huvudsakligen i form av föreläsningar, dock med någon övning i förbandsläggning o. dyl. Till detta bör anlitas läkare eller annan sakkunnig person.

I seminariets verksamhet kommer enligt utredningens förslag att anlitas två kategorier handledare, nämligen dels slöjdlärare vid skolor på seminarieorten eller i dess närhet, vilka tar emot lärarkandidaterna för auskultationer, övningar och undervisningsserier, dels slöjdlärare vid skolor på andra orter, vilka handleder lärarkandidaterna under hospiteringsterminen. Den förra gruppen handledare beräknas av utredningen omfatta 16 slöjdlärare, vars undervisning till omkring en tredjedel blir kombinerad med handledning av seminariets elever; härtill kommer vissa mera sporadiskt för handledning anlitade lärare (bland annat för auskultationer i andra ämnen än slöjd) i en omfattning som beräknats motsvara två fullt utnyttjade handledare. Antalet hospitanthandledare blir beroende av bland annat det för olika terminer varierande antalet lärarkandidater.

I fråga om personal i övrigt vid slöjdlärarseminariet räknar utredningen med en vaktmästartjänst, medel för biträdes hjälp på rektors-expeditionen samt till arvoden åt bibliotekarie, seminarieläkare och seminariesköterska. Medlen till biträdes hjälp avses bland annat till bestridande av lön för en biträdestjänst.

Arvode till seminarieläkaren beräknas i anslutning till bestämmelserna för lärarhögskolan i Stockholm, vilket torde innebära att utredningen för slöjdlärarseminariets elever, i analogi med vad som gäller för lärarhögskolans mellanskollärarkandidater, räknar med anordnande av förebyggande hälsovård. I detta sammanhang redovisas vissa av utredningen i övrigt föreslagna förmåner för eleverna vid slöjdlärarseminariet. Sålunda förordas, att eleverna skall kunna erhålla såväl studielån som stipendier enligt de regler för statlig studiehjälp, som gäller för folkskoleseminarierna och vissa andra lärarutbildningsanstalter. Eftersom avsikten är att slöjdlärarseminariets elever ej skall åtnjuta ersättning under hospitantterminen, blir de, framhåller utredningen, även för denna tid berättigade till studielån och stipendier på samma sätt som vid seminarie-terminerna. Om de skulle få ett vikariatsförordnande under hospitanttiden, kan avdrag lätt göras på studielån och stipendium. Ett stort antal av eleverna vid slöjdlärarseminariet torde komma att vara i den situationen, att även stipendium kan utgå enligt de eljest tillämpade grunderna härför. Vid beräkningen av medel för årliga omkostnader för seminariet upptar kommittén också en post för bidrag till studiebesök, avsedd dels för resor för eleverna vid auskultering och serieövningar på annan ort, dels för anordnande av studieutfärder. Några närmare grunder för medlens användning anges ej.

I detta avsnitt upptagas slutligen utredningens uttalanden i fråga om seminariets ledning.

Seminariets verksamhet bör framdeles regleras genom en av Kungl. Maj:t utfärdad stadga. Då läroanstalten till organisation och verksamhet delvis är en nyskapelse, torde i många detaljfrågor erfarenheten få utvisa den

lämpligaste ordningen. Utredningen har därför icke utarbetat något förslag till stadga utan ansett, att tills vidare endast provisoriska bestämmelser bör utfärdas angående seminariets verksamhet och administration.

Utredningen föreslår, att seminariets centrala ledning skall utövas av skolöverstyrelsen. Anledningen härtill är den, att slöjdläraryrkets verksamhet i huvudsak kommer att bli förlagd till läroanstalter som tillhör skolöverstyrelsens förvaltningsområde.

Den närmaste ledningen av seminariet bör vara anförtrodd åt dess rektor. Dessutom bör finnas ett på vanligt sätt sammansatt lärarkollegium.

Slöjdläraryrket har övervägt om seminariet borde ställas under ledning av en egen styrelse. Med hänsyn till seminariets ringa storlek anser sig utredningen dock inte böra föreslå någon sådan styrelse; seminariet bör ställas direkt under skolöverstyrelsens inseeende.

I betänkandet anges också i korthet vissa huvudpunkter i fråga om seminariets pedagogiska ledning genom ett närmare angivande av rektors och lärarkollegiets uppgifter.

Remissyttranden

Beträffande under detta avsnitt redovisade remissyttranden torde få hänvisas till s. 42—44 i propositionen.

Departementschefen

Personalorganisationen vid slöjdläraryrket påverkas enligt departementschefen givetvis i hög grad av den utformning timplanen kommer att få. Eftersom även enligt utredningens förslag en relativt stor del av lärarbehovet skulle fyllas genom anlitan av timlärare och vidare de föreslagna fasta tjänsterna i flertalet fall avser undervisningen i ämnen, vars ställning på timplanen kan förutses bli i stort sett den av utredningen föreslagna, anser departementschefen frågan om lärartjänster vid seminariet med relativt stor säkerhet kunna bedömas redan nu.

Departementschefen räknar med att följande lärartjänster bör inrättas vid seminariet, nämligen en rektorstjänst, två adjunktstjänster, varav den ena i psykologi och pedagogik och den andra i matematik, fysik och kemi, en teckningslärartjänst och fyra lärartjänster i slöjdmotetik med material-, verktygs- och maskinlära.

Rektorstjänsten bör enligt departementschefen liksom andra dylika tjänster tillsättas genom förordnande på sex år. I fråga om lönesättningen tillstyrker departementschefen placering i lönegrad ABp 26. Såsom utredningen anfört torde bestämda kompetenskrav för närvarande knappast kunna fastställas. Undervisningsskyldigheten torde böra bestämmas till högst sex veckotimmar.

I fråga om lärartjänsten i psykologi och pedagogik har departementschefen inte ansett sig böra biträda utredningens förslag om lektorskompetens. För den adjunktstjänst han för undervisningen i detta ämne förordad bör i huvudsak tillämpas de kompetenskrav som tidigare gällt för småskoleseminariernas motsvarande tjänster. Båda de av departementschefen föreslagna adjunktstjänsterna bör inrättas som ordinarie med placering i lönegrad A 23. Som grund för beräkningen av undervisningsskyldigheten bör tillämpas de regler, som numera gäller inom andra skolformer på motsvarande stadium, varjämte med hänsyn till det förlängda läsåret vid seminariet bör göras den av utredningen föreslagna reduktionen. Medeltalet för undervisningsskyldigheten blir därmed 19 veckotimmar.

Även teckningslärartjänsten, som blir en övningslärartjänst, bör enligt departementschefen inrättas som ordinarie. Tjänsten bör med hänsyn till ämnets centrala ställning vid slöjdlärarseminariet placeras i samma lönegrad som teckningslärartjänst vid folkskoleseminarium, d. v. s. A 20. Undervisningsskyldigheten torde böra sättas till lägst 25 veckotimmar.

Av de fyra lärartjänsterna i slöjdmotodik bör, anser departementschefen, två vara ordinarie och två extra ordinarie, alla med placering i lönegrad A 20. Undervisningsskyldigheten torde i enlighet med utredningens förslag böra omfatta 23 veckotimmar, varvid enligt departementschefen dock med undervisningstimme bör få jämföras åhörande av lärarkandidats lektion jämte föregående och efterföljande handledning. I fråga om dessa tjänster torde såsom utredningen framhållit tills vidare endast vissa allmänt hållna kompetenskrav kunna anges.

Mot de av departementschefen här förordade lönesättningarna har vederbörande lärarorganisationer förklarat sig inte ha något att erinra.

Vad utredningen anfört om att i lärarnas tjänstgöringsskyldighet bör ingå vissa särskilda uppgifter, torde enligt departementschefens mening inte böra föranleda någon annan erinran än att dessa uppgifter torde bli något mer begränsade än utredningen räknat med genom bortfallet av hyspiteringsterminen och den av honom förordade inskränkninpen beträffande användningen av intagningsprov.

Slöjdlärarseminariets lärarbehov torde, framhåller departementschefen, i övrigt få tillgodoses genom anställande av timlärare och annan icke ordinarie lärarkraft. Föreläsare torde behöva anlitas endast för några speciella kursmoment.

Handledare för lärarkandidaternas auskultationer, undervisningsövningar och serier kommer, med den av departementschefen förordade uppläggninpen av utbildningen, att erfordras i större utsträckning än vad som beräknats i betänkanpet, påpekar departementschefen. Däremot bortfaller den särskilda gruppen hyspitanthandledare.

Genom den förskjutning av tidpunkten för seminariets start, som inträder genom att frågan om slöjdläroarutbildningen upptages ett år senare

än utredningen beräknat, kommer, framhåller departementschefen, antalet slöjdlärare vid skolorna i Linköping vid utbildningens igångsättande att vara större än man förut kunnat räkna med. Enligt vad departementschefen under hand inhämtat är situationen beträffande slöjdlärare i Linköping nu och för de närmaste åren följande. Innevarande läsår är inom det allmänna skolväsendet, däri inräknad även statens särskilda försöksskola, anställda 20 slöjdlärare med mer än 30 veckotimmars tjänstgöring. Läsåret 1959/60 tas tre nya slöjdlokaler i bruk, varvid antalet slöjdlärare beräknas öka till 22—23. På något längre sikt beräknas ytterligare slöjdlokaler tillkomma och därmed torde antalet lärare stiga med 2—3. Dessutom har framhållits att man, i större utsträckning än utredningen synes ha räknat med, borde kunna förlägga praktisk lärarutbildning till 9 y-klasser inom yrkesskolan.

Det handledarbehov utredningen kalkylerat med torde, anser departementschefen, alltså utan svårighet kunna tillgodoses inom skolväsendet i Linköping. Det väsentligt ökade behov av handledare, som blir en följd av departementschefens förslag om utbildningens uppläggning, gör att även skolor i andra kommuner måste anlitas, troligen i första hand de av utredningen nämnda städerna Mjölby, Norrköping och Motala. Departementschefen hyser för egen del ingen tvekan om att dessa problem om den praktiska lärarutbildningens anordnande skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, men det fordras givetvis ett grundligt och effektivt planeringsarbete, som snarast måste påbörjas.

I samband med prövningen av timplanens utformning och den praktiska lärarutbildningens uppläggning bör vederbörande tillsynsmyndighet överväga frågan om ersättning till handledarna, anser departementschefen. Ett visst maximibelopp per lärarkandidat för handledning vid den praktiska lärarutbildningen torde, efter förslag av tillsynsmyndigheten, böra fastställas i samband med behandlingen av anslagsäskandena för seminariets första verksamhetsår; fastställandet av erforderliga ersättningsnormer bör enligt departementschefen däremot efter vederbörliga förhandlingar ankomma på tillsynsmyndigheten.

Vad gäller övrig personal vid slöjdlärarseminariet tillstyrker departementschefen inrättande av en extra ordinarie vaktmästartjänst i lönegrad Ae 7 samt anvisande av medel till biträdes hjälp på rektorexpeditionen och till arvoden åt bibliotekarie, seminarieläkare och seminariesköterska. Till biträdes hjälp beräknar han ett belopp av 15 000 kronor, varav torde få utgå medel till avlöning vid en extra ordinarie biträdestjänst enligt tillsynsmyndighetens närmare bestämmande. Bibliotekariearvodets storlek bör fastställas av Kungl. Maj:t. För förebyggande hälsovård åt lärarkandidaterna bör ersättning utgå till läkare och sköterska enligt samma normer, som gäller vid lärarhögskolan i Stockholm, anser departementschefen.

Utöver den nämnda förebyggande hälsovården och avgiftsfri undervis-

ning bör enligt departementschefen lärarkandidaternas förmåner omfatta dels studiehjälp i form av studielån och stipendier, dels resebidrag och traktamente vid praktisk lärarutbildning på annan ort än seminarieorten enligt i huvudsak de regler som tillämpas för mellanskollärarkandidaterna vid lärarhögskolan vid hospitering i B-skolor. Departementschefen räknar också med vissa medel för anordnande av studieutfärder.

Slöjdlärarseminariet bör, såsom från utredningens sida föreslagits, stå under skolöverstyrelsens inseende och ledning. Någon särskild lokal styrelse för seminariet synes ej erforderlig.

Seminariets förläggning. Byggnadsfrågor

Utredningen

Utredningen erinrar om att i dess direktiv anförts att seminariet ej borde förläggas till Stockholm. I likhet med vad som uttalats i direktiven, konstaterar också utredningen att en förläggning till egendomen Nääs av olika skäl ej är lämplig.

Slöjdlärarytredningen föreslår sålunda, att seminariet förläggas till Linköping och att därvid utnyttjas de lokaler, som blir lediga, när folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping, enligt beslut vid 1957 års riksdag, nedlägges vid utgången av budgetåret 1958/59.

Utredningen finner Linköping lämplig som förläggningsort med hänsyn till det geografiska läget, stadens storlek och dess väl utvecklade skolväsende. I staden finns bland annat folkskoleseminarium, högre allmänt läroverk, kommunal flickskola, högre tekniskt läroverk, yrkesskolor av god standard och en statlig försöksskola. Försöksverksamhet med nioårig enhetsskola är anordnad i Linköping och denna verksamhet beräknas vara fullt genomförd läsåret 1959/60. Allt detta gör att man kan räkna med att ha tillgång till lämpliga timlärare, vilket är betydelsefullt för en läroanstalt av slöjdlärarseminariets ringa omfattning.

Kvinnliga folkskoleseminariet har ett i förhållande till skolornas slöjdsalar lämpligt läge. Avståndet inbördes mellan de skolor, som skall knytas till seminariets praktiska lärarutbildning, är ej så långt att det hindrar en smidig anpassning av auskultationer och undervisningsövningar till undervisningen i övrigt vid seminariet. Slöjdundervisningen i Linköping handhas redan så gott som helt av övningslärare, endast en ringa del av folkskollärare, varför antalet möjliga handledare blir relativt stort. Endast ett fåtal städer kan i detta avseende erbjuda samma möjligheter som Linköping.

Möjligheterna att i Linköping och närliggande städer anordna den praktiska lärarutbildning, som enligt förslaget skall ske under de två terminerna vid seminariet, har något berörts i ett tidigare redovisat avsnitt av betänkandet.

Beträffande vad utredningen anført om den tom t mark och de lokaler, som nu tillhör folkskoleseminariet för kvinnliga elever och dessas utnyttjande vid slöjdlärarseminariet torde få hänvisas till propositionen nr 92 s. 46 och 47.

Utredningen räknar med att för slöjdlärarseminariet skall tas i anspråk det nuvarande folkskoleseminariets huvudbyggnad och gymnastiksalsbyggnad. Därjämte föreslås uppförande av en tillbyggnad.

I de befintliga lokalerna behöver endast vissa mindre ändringsarbeten utföras. I gymnastikbyggnaden bibehålles kemisalen för sitt ändamål. Den nuvarande tecknings- och biologisalen disponeras som sal för småslöjd och teckning. Denna sal minskas för att vinna utrymme för lärarrum och utställning av färdiga arbeten samt för toaletter. I huvudbyggnaden föreslås inga andra ändringsarbeten än att en korridor utgräves i källaren för anslutning till källarutrymmet under tillbyggnaden.

Genom byggnadsstyrelsens förmedling har av arkitekten Å. Porne utförts förslagsritningar beträffande den avsedda tillbyggnaden, vilken skulle rymma tre slöjdsalar och en teckningssal jämte biutrymmen samt bibliotek, läsrum för eleverna och vissa förvaringsutrymmen.

Vaktmästarbostad saknas vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever, och utredningen har ej heller inbegripit sådan i förslaget till tillbyggnad men förutsätter, att bostad i hyreshus genom stadens försorg ordnas för vaktmästaren i skolans närhet.

Några planeringsarbeten på tomten erfordras ej för närvarande.

Remissyttranden

Förslaget att förlägga slöjdlärarseminariet till Linköping biträdades så gott som enhälligt i remissyttrandena. I några enstaka fall beklagas att inte Stockholm respektive Nääs ansetts kunna komma i fråga.

I övrigt torde beträffande remissyttrandena få hänvisas till propositionen s. 48 och 49.

Departementschefen

Departementschefen erinrar om att folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping enligt redan fattade beslut kommer att nedläggas med utgången av budgetåret 1958/59. Slöjdlärarseminariet bör enligt departementschefen i överensstämmelse med vad utredningen föreslagit förläggas till lokaler, som blir lediga genom folkskoleseminariets nedläggande. De byggnader, som sålunda bör övertagas av slöjdlärarseminariet, utgöres av folkskoleseminariets huvudbyggnad och en gymnastiksalsbyggnad. Endast vissa mindre ändringsarbeten torde där behöva företagas, framhåller departementschefen. Härutöver krävs emellertid en tillbyggnad till den nämnda huvudbyggnaden för att bereda utrymme huvudsakligen för tre

slöjdsalar och en teckningssal. Förslagsritningar har uppgjorts beträffande såväl tillbyggnaden som erforderliga ombyggnadsarbeten i befintliga byggnader. Kostnaderna för byggnadsarbetena har enligt prisläget den 1 juli 1957 beräknats till 655 000 kronor. Vad utredningen föreslagit rörande till- och ombyggnader torde enligt departementschefen i huvudsak böra följas. Det torde dock, framhåller han, böra av byggnadsstyrelsen i samråd med skolöverstyrelsen undersökas i vad mån besparingar kan göras i byggnadsprogrammet, exempelvis genom tillämpning av ämnesrumssystem såsom antytts i skolöverstyrelsens remissutlåtande, genom minskning av teckningssalens yta m. m. Departementschefen understryker här, såsom han gjort i andra liknande sammanhang, med skärpa den synnerliga vikten av att verkligt allvarliga ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga och andra med statsmedel finansierade byggnadsföretag och att i detta syfte alla till buds stående möjligheter att genom förenklingar, rationellare planlösningar och liknande åtgärder förbilliga byggnadsverksamheten på effektivaste sätt utnyttjas. Departementschefen räknar med att byggnadskostnaderna i detta fall bör kunna rymmas inom det anslag på 500 000 kronor, som han avser att föreslå för ändamålet för budgetåret 1959/60. Vid övervägandena om inskränkningar i byggnadsprogrammet bör också enligt departementschefen prövas, om en av folkskoleseminariet nyttjad träbarack åtminstone under någon övergångstid bör tas i anspråk för slöjdlärarseminariets behov.

Kompetensfrågor och vissa övergångsförhållanden

Utredningen

Den som erhållit avgångsbetyg från slöjdlärarseminariet bör i och med detta uppnå sådan speciell behörighet till slöjdlärartjänst, som avses i 18 § övningslärarstadgan. Utredningen föreslår därför att 1 mom. d) av nämnda paragraf erhåller följande ändrade lydelse: »Sökande skall hava erhållit avgångsbetyg från slöjdlärarseminariet i Linköping.»

Utredningen ger därjämte förslag till vissa övergångsbestämmelser beträffande behörigheten och utgår då, när vissa tidpunkter anges, ifrån att slöjdlärarseminariet träder i verksamhet från och med höstterminen 1959, varvid den första lärarexaminationen vid seminariet kommer att ske vid slutet av höstterminen 1960. Två typer av behörighet av övergångskaraktär föreslås av utredningen. Den första syftar på sådana slöjdlärare, som redan erhållit skolöverstyrelsens behörighetsförklaring enligt nu gällande föreskrifter eller också senast sommaren 1959 påbörjat utbildning på Nääs för uppnående av sådan behörighet. För dessa bör övergångsstadgandet få följande lydelse.

Behörig att söka och innehava tjänst i manlig slöjd är jämväl den som erhållit en grundlig praktisk och pedagogisk utbildning och av skolöver-

styrelsen enligt övningslärarstadgans tidigare bestämmelser förklarats behörig att söka och innehava tjänst i ämnet vid den skolform, som ansökningen avser.

Sådan behörighetsförklaring må i fortsättningen utfärdas endast för sökande som genomgått s. k. intygs- och betygskurs i trä- respektive metallslöjd vid August Abrahamsons stiftelse å Nääs samt endast om kurserna genomgått före den 1 september 1960.

En följd av dessa bestämmelser torde bli, att s. k. intygskurs gives vid Nääs sista gången sommaren 1959 och s. k. betygskurs sista gången sommaren 1960.

Den andra typen av behörighet av övergångskaraktär anger utredningen genom följande förslag till övergångsstadgande: Behörig att söka och innehava tjänst i manlig slöjd är jämväl den, som under tiden före den 1 juli 1958 sammanlagt minst fem år med goda vitsord tjänstgjort som lärare i manlig slöjd med en genomsnittlig tjänstgöring av minst 15 veckotimmar samt genomgått av skolöverstyrelsen särskilt anordnad fortbildningskurs för icke behöriga lärare i manlig slöjd, vilka önskar förvärva behörighet att söka och innehava tjänst i ämnet.

Denna bestämmelse avser att bereda viss möjlighet till fast anställning för sådana icke behöriga slöjdlärare, som tjänstgjort längre tid och haft lärartjänstgöring som huvudsaklig sysselsättning.

I samband med slöjdlärarytbildningens ordnande bör, som redan i den föreslagna övergångsföreskriften antytts, särskilda fortbildningskurser ordnas för att övergångsvis bereda dessa lärare möjlighet till fastare anställning. Dessa kurser kan dock ej göras så omfattande att lärarna får en utbildning som är jämförlig med den nya slöjdlärarytbildningen. Trots detta bör kurserna enligt utredningens mening grunda behörighet att söka och innehava slöjdlärarytbeftning. Dessa lärares arbetskraft kommer att behövas inom skolan för lång tid framåt. Det är då ur undervisningens synpunkt önskvärt, att de får sin pedagogiska och metodiska utbildning förstärkt så långt det är möjligt. Dessutom är det befogat, att dessa lärare ej lämnas utan möjlighet att erhålla fastare anställning. Utredningen vill emellertid betona, att sedan en fast organiserad slöjdlärarytutbildning införts det måste fordras, att nytillträdande slöjdlärare eller sådana icke behöriga slöjdlärare, som endast tjänstgjort kortare tid, underkastar sig den utbildning som kräves för behörighet.

Utredningen anser, att endast sådana icke behöriga slöjdlärare, som är relativt väl kvalificerade, bör få tillgång till denna extra möjlighet att förvärva formell kompetens. Kursernas deltagarantal bör vara begränsat. Med ledning av de inkommande ansökningarna till den första kursen torde skolöverstyrelsen kunna bilda sig en uppfattning om behovet av ytterligare kurser. Vid ansökningarna bör finnas fogade yttranden av vederbörande folk-skolinspektörer angående de sökandes undervisningsskicklighet. Skolöverstyrelsen synes böra taga särskild hänsyn till dessa yttranden och till de sökandes teoretiska förkunskaper. Givetvis bör endast sådana sökande ifrå-

gakomma, som inom angiven tid fullgjort den tjänstgöring, som i detta fall uppställts som villkor för behörighet. Då särskilda skäl till undantag föreligger, torde dispens böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Varje kurs bör vara fördelad på två sommarkurser om vardera en månad. Kurserna torde ej kunna förläggas till slöjdlärarseminariet i Linköping. En så lång kurs under seminariets korta ferietid skulle hindra nödvändig översyn av lokaler och materiel. I stället torde en förläggning till Nääs ifrågakomma, tidigast sommaren 1960, då de s. k. intygskurserna enligt vad nyss anförts skulle bortfalla.

Ämnen vid kursen bör enligt utredningens mening vara psykologi och pedagogik, teckning (d. v. s. slöjdteckning ungefär i den form som nu förekommer på Nääs), material-, verktygs- och maskinlära samt allmän och speciell slöjdmetodik. Vidare bör träningslektioner förekomma, då deltagarna i tur och ordning undervisar varandra i slöjd. Timtalen för de olika ämnena torde få bestämmas av skolöverstyrelsen.

Det torde icke vara möjligt att lita till deltagaravgifter för kursernas finansiering. Någon beräkning av statens kostnader för dessa kurser anser utredningen icke lämpligen kunna göras på detta stadium. Rese- och traktementskostnader till deltagarna torde icke böra utgå. Deltagarnas anställningskommuner kan måhända vara intresserade av att bidra med stipendier.

Utredningen har gjort vissa uttalanden om hur länge de nuvarande s. k. intygs- och betygskurserna på Nääs bör fortgå. Vidare har föreslagits, att fortbildningskurser för icke behöriga lärare övergångsvis anordnas på Nääs. I fråga om den övriga kursverksamheten vid Nääs, däribland också kurserna i träslöjd med slöjdteckning för folkskollärare, seminarister m. fl., hänvisar utredningen till förslag som framdeles skall avgivas.

Utredningen berör också frågan om framtida fortbildningskurser för slöjdlärare som genomgått slöjdlärarseminariet. Om det här blir fråga om kortare kurser än en månad, kan de tänkas förlagda till seminariet. Behovet av sådana kurser samt deras lämpliga utformning kan emellertid bättre bedömas då seminariet någon tid varit i verksamhet.

En särskild fråga är i vad mån en behörig slöjdlärare även bör ha behörighet att undervisa i yrkesämnen. Slöjdlärarytredningen har efter samråd med 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss lärarutbildning funnit enighet råda mellan utredningarna om följande allmänna riktlinjer. Efter prövning av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall bör härför lämpliga behöriga slöjdlärare kunna meddelas en begränsad behörighet som yrkeslärare, avseende antingen rätt att meddela vissa delar av undervisningen i allmänpraktiska grenen av klass 9 y eller kombinerad tjänst som slöjdlärare och lärare i särskilt angivna yrkesämnen i klass 9 y. Sistnämnda behörighet torde främst komma att avse tjänstgöring i glesbygder, där full sysselsättning icke kan beredas en yrkeslärare. Hur dessa medgivanden bör närmare utformas, anses ej vara slöjdlärarytredningens sak att yttra sig om.

Härefter behandlar utredningen frågor i samband med seminariets igångsättande. Folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping nedlägges med utgången av läsåret 1958/59. Slöjdlärarseminariet bör träda i verksamhet från och med höstterminen 1959. Det fordras då, att den nödvändiga tillbyggnaden med slöjdsalar och teckningssal uppföres under budgetåret 1958/59 samt att viss personal tillsättes i god tid före seminariets igångsättande för att göra nödvändiga förberedelser. I samband med seminariets igångsättande bör också utses handledare bland slöjdlärarna vid enhetsskolan i Linköping m. fl. skolor för elevernas praktiska lärarutbildning under seminarietiden.

Lsåret 1958/59 kommer endast en klassavdelning att finnas kvar vid folkskoleseminariet. Även om denna kvarbliver i folkskoleseminariets lokaler, torde den föreslagna tillbyggnaden kunna äga rum, utan att arbetet störes i alltför hög grad. Utredningen förutsätter, att den personal vid slöjdlärarseminariet, som tillsättes från och med den 1 januari 1959, skall under vårterminen 1959 kunna få arbetsplats i lokaler som friställts i folkskoleseminariets nuvarande byggnader.

De lärare, som bör tillsättas i förväg, är *dels* rektor, som kommer att ha arbete med seminariets organisation, med intagningen av den första omgången elever, med upprättande av schema och arbetsordning för den praktiska lärarutbildningen m. m., *dels* lektorn i psykologi och pedagogik, som under vårterminen 1959 har att utarbeta prov för intagningen samt i övrigt biträda rektor med frågor angående undervisningens utformning m. m., *dels* en lärare i slöjdmotetik, som får övervaka att tillbyggnaden färdigställs och utrustas på ett ändamålsenligt sätt. Rektor bör med biträde av de två övriga lärarna bevaka uppdelningen av folkskoleseminariets utrustning och inventarier, så att slöjdlärarseminariet i största möjliga utsträckning kan få sitt behov av inventarier och undervisningsmateriel tillgodosett av vad som redan finnes på platsen. Särskilt får biblioteket genomgå för lämplig uppdelning.

Intagningen höstterminen 1959 kan ej ske i den ordning som senare skall gälla. Rektor bör utarbeta provisoriska bestämmelser angående denna intagning och underställa dem skolöverstyrelsens prövning. De övriga båda då tillsatta lärarna förutsätts medverka vid detta intagningsförfarande.

Handledare för den praktiska lärarutbildningen vid seminariet kommer att behövas redan från seminariets start. Handledarna behöver genomgå en kurs för sina nya uppgifter. Denna kurs för handledare kunde givetvis tänkas anordnad före seminariets igångsättande hösten 1959. Första läsåret blir det emellertid uteslutande auskultationer med gruppövningar. Dessa torde kunna anses mindre maktpåliggande för handledarna än ledandet av serieövningar, då ansvaret för betyget i undervisningsskicklighet tillkommer. Endast omkring hälften av det blivande antalet handledare skulle behövas första läsåret. Det vore därför måhända bäst om handledarkursen

kunde uppskjutas till våren eller sommaren 1960. Fler lärare hade då hunnit tillsättas vid slöjdlärarseminariet, vilka skulle kunna undervisa vid handledarkursen, och någon erfarenhet hade hunnit samlas om arbetets lämpliga uppläggning. Om kursen förlades till kvällstid vårterminen 1960 vore detta en fördel för slöjdlärarna-handledarna och skulle säkerligen också förbilliga kursen. Vid detta förhållande har utredningen ansett sig böra lämna kursens utformning åt framtida överväganden och ej heller gjort någon kostnadsberäkning för densamma.

Remissyttranden

De behörighetsregler utredningen föreslagit berörs närmare endast i några få remissyttranden.

Mot vad utredningen uttalat om slöjdlärarnas kompetens att tjänstgöra som yrkeslärare har 1955 års sakkunniga intet att erinra, men påpekar att även frågan om yrkeslärarnas kompetens att i visst fall tjänstgöra som slöjdlärare kräver beaktande. Klara regler för hur å ena sidan slöjdlärare, å andra sidan yrkeslärare i snickeri och metallarbete kan förvärva behörighet även på det andra området är önskvärda. De sakkunniga avser att återkomma till frågan i sitt betänkande om utbildning av lärare i yrkesämnen.

Beträffande remissyttrandena i övrigt hänvisas till propositionen nr 92 s. 53 och 54.

Departementschefen

Departementschefen räknar med att de för seminariet behövliga byggnadsarbetena skall kunna bli i huvudsak slutförda under budgetåret 1959/60, så att utbildningsverksamheten kan starta höstterminen 1960. Först under senare delen av budgetåret 1959/60 kan, anser departementschefen, vissa tjänster vid slöjdlärarseminariet beräknas vara tillsatta. Sedan folkskoleseminariet med utgången av juni 1959 nedlagts, torde seminariets byggnader under budgetåret 1959/60, då de ej behöver utnyttjas för någon statlig utbildningsverksamhet, böra omhänderhavas av byggnadsstyrelsen. Departementschefen räknar därför inte med anvisande av medel till värme, lyse och vatten för dessa lokaler under sistnämnda budgetår. Om lokalerna på grund av uthyrning — eventuellt till Linköpings stad, som för skolväsendets behov framfört önskemål härom — ändå kommer att vara i bruk under denna tid, torde där enligt departementschefens åsikt böra beredas plats för de befattningshavare vid slöjdlärarseminariet, som tillträder sina tjänster under budgetåret; eljest torde erforderligt utrymme för dessa kunna beredas vid annan statlig institution i staden.

Tre av tjänsterna vid seminariet torde, framhåller departementschefen, böra tillsättas redan under nästa budgetår, nämligen rektorstjänsten, tjänsten som adjunkt i psykologi och pedagogik och en ordinarie tjänst som lärare i slöjdmotetik. Uppgiften för innehavarna av dessa tjänster blir en-

ligt departementschefen givetvis att, på sätt utredningen närmare exemplifierat, planlägga och förbereda utbildningsverksamhetens i g å n g s ä t t a n d e höstterminen 1960. Särskilt omfattande torde denna uppgift bli för rektor, som därför enligt departementschefen bör tillträda sin tjänst tidigare än de andra två lärarna. I det följande beräknar departementschefen medel för avlöning åt rektor för tid från och med den 1 november 1959 och för avlöning åt de två andra lärarna för tid från och med den 1 mars 1960. Om tillsättningsproceduren beträffande de tre tjänsterna kan bli avslutad i mycket god tid före den beräknade tillträdesdagen, vilket enligt departementschefens mening även ur andra synpunkter synes önskvärt, torde några olägenheter av att frånträdan det av eventuell annan lärartjänst sker under pågående termin inte behöva uppstå. För det närmaste budgetåret upptar departementschefen också ett belopp av 4 000 kronor för biträdeshjälp.

Ett med tidsförskjutningen sammanhängande detaljproblem uppstår, påpekar departementschefen, beträffande slöjdlärarseminariets vaktmästartjänst. Utredningen hade utgått från att denna tjänst ej behövde inrättas under förberedelseåret, då vaktmästarhjälp borde kunna påräknas från folkskoleseminariet för kvinnliga elever under dess sista verksamhetsår. Vid nämnda folkskoleseminarium finns för närvarande en extra ordinarie vaktmästartjänst, vars innehavare enligt vad som under hand framkommit synes böra få övergå på den motsvarande tjänst, som föreslagits för slöjdlärarseminariet. Detta seminarium torde, som framgått av vad departementschefen nyss anfört, komma att formellt upprättas tidigast den 1 november 1959, medan den nämnde vaktmästarens anställning vid det kvinnliga folkskoleseminariet kommer att upphöra med utgången av juni 1959. För att bereda denne möjlighet att utan avbrott bibehållas vid sin statliga extra ordinarie anställning föreslår departementschefen, att denne under budgetåret 1959/60 får förordnas som extra ordinarie vaktmästare vid det andra folkskoleseminariet i Linköping. Detta seminarium bör alltså under ett övergångsår vara huvudman för vaktmästaren i fråga, dock sedan slöjdlärarseminariet trätt i funktion i visst samråd med detta seminarium. Vaktmästaren bör, framhåller departementschefen, under detta år ha att fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet dels vid slöjdlärarseminariet, dels vid andra statliga institutioner i staden.

Till spörsmålen vid slöjdlärarseminariets start hör också frågan om de av utredningen föreslagna handledarkurserna. Departementschefen anser det nödvändigt, att sådana kurser kommer till stånd och detta redan sommaren 1960. Då seminariet enligt hans förslag under det första läsåret inte skulle nå sin fulla kapacitet och alltså det maximala antalet handledare ej behöver utnyttjas detta läsåret, torde det emellertid enligt hans mening vara lämpligt att kursutbildningen för en grupp handledare sparas till sommaren 1961. Enligt departementschefen bör närmare förslag om upplägg-

ningen av dessa kurser och kostnader härför av skolöverstyrelsen upptagas i anslagsäskandena för budgetåret 1960/61. Enligt departementschefens mening torde medel för ändamålet lämpligen böra anvisas under reservationsanslaget till Kurser för lärare m. fl. Därest det visar sig nödvändigt att för den här åsyftade kursverksamheten i någon utsträckning utanordna medel redan före den 1 juli 1960, torde så böra få ske med anlitande av nyssnämnda kursanslag, framhåller departementschefen.

Härefter upptar departementschefen de av utredningen aktualiserade kompetensfrågorna och vad därmed hänger samman. Departementschefen har i huvudsak inte något att erinra emot vad utredningen föreslagit om krav på avgångsbetyg från slöjdlärarseminariet för förvärvande i fortsättningen av behörighet till slöjdlärartjänst, om ställningen för de enligt nuvarande bestämmelser behörighetsförklarade lärarna och för dem som i övergångsskedet genomgår den sedvanliga slöjdläro-utbildningen på Nääs, samt om en särskild väg till behörighet för timplärare med längre tids tjänstgöring. En viss justering av tidsangivelserna är emellertid nödvändig anser departementschefen. S. k. intygskurs av hittillsvarande typ bör sålunda på Nääs anordnas sista gången sommaren 1959 och s. k. betygskurs sista gången sommaren 1960. Vad beträffar den berörda timplärarkategorien bör enligt departementschefen vidare de fem årens tjänstgöring ha fullgjorts före den 1 juli 1959; de första fortbildningskurserna på Nääs för dessa lärare bör kunna anordnas sommaren 1960. Enligt departementschefen bör undantag från de uppställda kraven på fem års tjänstgöring med i genomsnitt 15 veckotimmar, såsom utredningen förutsatt, kunna medgivas efter prövning i varje enskilt fall. Denna prövning bör ankomma på skolöverstyrelsen framhåller departementschefen. Det bör härvid, påpekar han, bland annat beaktas att gällande föreskrifter kan ha medfört svårigheter att uppnå en genomsnittlig tjänstgöring av 15 veckotimmar. —

De övergångsvis anordnade kurserna för icke behöriga timplärare bör enligt departementschefens mening förekomma under somrarna 1960—1962. Under denna period torde, framhåller han, på Nääs plats kunna beredas för fortbildning av omkring 130 timplärare. Man torde vidare enligt departementschefen böra räkna med att utbildningsverksamheten i övrigt på Nääs — med bland annat kurser i träslöjd för folkskollärare — under dessa år fortsätter i stort sett som hittills. Verksamheten bör dock, uttalar han, hållas inom sådana gränser, att det i riksstaten under rubriken Bidrag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-utbildning upptagna anslaget, som nu uppgår till 110 000 kronor, kan hållas i stort sett oförändrat. Departementschefen förutsätter, att vid den angivna periodens slut det åt slöjdläro-utredningen lämnade uppdraget att avge förslag om den framtida användningen av Nääs är slutfört och att slutlig ställning då bör ha tagits till denna fråga. Departementschefen anför med tanke på detta ännu kvarstående utredningsuppdrag följande synpunkter.

Sedan ett slöjdlärarseminarium kommit till stånd, torde inte finnas anledning att enbart för olika former av fortbildning i slöjd bibehålla utbildningsverksamheten på Nääs, särskilt inte om detta skulle påfordra årliga bidrag eller investeringsinsatser från statens sida. Över huvud taget bör vid övervägandena om egendomens och verksamhetens framtid inte ifrågasättas nya statliga utgiftsändamål enbart i syfte att under alla förhållanden finna någon användning för den nuvarande anläggningen. Då det, med hänsyn till byggnadernas bristfälliga skick på Nääs, torde föreligga mycket små utsikter att finna en realiserbar utväg för egendomens framtida användning, som ligger i linje med donators ursprungliga intentioner, torde det bli nödvändigt att överväga radikala åtgärder i denna fråga.

Slutligen tar departementschefen ställning till en av de av utredningen upptagna kompetensfrågorna, nämligen behörighet för slöjdlärare att tjänstgöra som yrkeslärare. Vad slöjdlärarytredningen och 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och viss lärarutbildning härvidlag enats om, bör enligt departementschefens mening kunna följas i huvudsak.

Kostnadsberäkningar

Beträffande vad utredningen framhållit rörande vissa kostnadsberäkningar torde få hänvisas till propositionen s. 54—59.

Departementschefen erinrar om att han tidigare berört vissa *anslagsfrågor*. Sålunda har han bland annat förutsatt medelsanvisning till handledarkurser under reservationsanslaget till Kurser för lärare m. fl., vilket dock påverkar anslagsberäkningen först budgetåret 1960/61, eventuellt även 1961/62. Vidare har departementschefen förutsatt, att kostnader för övergångsvis anordnade fortbildningskurser för icke behöriga timlärare skall komma att belasta anslaget till Bidrag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdlärarytbildning.

I fråga om de till slöjdlärarseminariet mera direkt knutna kostnaderna föreslår departementschefen, att för erforderliga byggnadsarbeten för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond upptages ett investeringsanslag av 500 000 kronor under rubriken Vissa byggnadsarbeten för slöjdlärarseminariet.

Utöver det föreslagna byggnadsanslaget blir enligt departementschefen vissa andra medelsanvisningar av engångsnatur erforderliga redan nästa budgetår. I överensstämmelse med utredningens förslag förordar departementschefen sålunda, att i riksstaten under åttonde huvudtiteln upptages två nya reservationsanslag, det ena på 105 000 kronor under rubriken Slöjdlärarseminariet: Inredning och utrustning, det andra på 43 000 kronor under benämningen Slöjdlärarseminariet: Materiel, böcker m. m. Mot vad utredningen efter gjorda beräkningar för dessa ändamål ansett sig böra föreslå, har departementschefen därigenom inte funnit anledning till erinran.

De årliga kostnaderna för slöjdlärarseminariet, sedan detta nått full utbyggnad, har av utredningen enligt dåvarande löne- och kostnadsläge uppskattats till 405 500 kronor, varav 320 000 kronor till avlöningar, 55 500 kronor till omkostnader och 30 000 kronor till materiel, böcker m. m. Någon variation av dessa årliga kostnader skulle uppkomma genom att elevantalet ej varje läsår är lika stort. Genom den ändrade uppläggnings av utbildningen, som departementschefen i det föregående förordat, blir också kostnadskalkylen något förändrad. En mer exakt beräkning är, innan timplanen m. m. närmare utformats, givetvis inte möjlig, framhåller departementschefen. Vid full utbildningskapacitet vid seminariet torde enligt departementschefen de årliga kostnaderna med utgångspunkt i nuvarande löne- och kostnadsläge komma att röra sig omkring 430 000 kronor.

För budgetåret 1959/60 bör, föreslår departementschefen, i riksstaten under åttonde huvudtiteln upptagas ett förslagsanslag till Slöjdlärarseminariet: Avlöningar på 43 000 kronor med den fördelning på olika anslagsposter, som framgår av avlöningsstaten i departementschefens hemställan. Under detta anslag beräknar departementschefen, som tidigare närmare angivits, medel för avlönande av rektor och två andra lärare, vilka tjänster sålunda redan nu bör upptagas på en personalförteckning för slöjdlärarseminariet, samt medel till biträdes hjälp. Departementschefen föreslår vidare för nämnda budgetår ett förslagsanslag på 15 000 kronor till Slöjdlärarseminariet: Omkostnader. Sistnämnda belopp har beräknats bli av Kungl. Maj:t, efter förslag av skolöverstyrelsen, närmare fördelat på poster till sjukvård m. m., reseersättningar och expenser.

Det torde enligt departementschefens förslag böra ankomma på Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen här förordade riktlinjer för slöjdläro-utbildningens ordnande och vad därmed hänger samman meddela erforderliga närmare föreskrifter.

Utskottet

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har departementschefen föreslagit att ett seminarium, avsett för utbildning av lärare i manlig slöjd, skall upprättas i Linköping och där förläggas till lokaler, som bli lediga när folkskoleseminariet för kvinnliga elever i staden lägges ned. Utbildningen vid slöjdlärarseminariet skall enligt förslaget börja höstterminen 1960. Utskottet har funnit de skäl som tala för en förläggning av seminariet till Linköping övertygande och har icke haft något att erinra mot att utbildningen vid seminariet igångsättes från den föreslagna tidpunkten.

Vad beträffar användningen av den nuvarande utbildningsanstalten, August Abrahamsons stiftelse å Nääs, har departementschefen förordat, att där under somrarna 1960—1962 övergångsvis skola anordnas fortbildningskurser för vissa icke behöriga timlärare och har också räknat med att

utbildningsverksamheten i övrigt på Nääs under dessa år i stort sett skall fortsätta som hittills. Utskottet har icke någon erinran mot de sålunda förordade övergångsanordningarna.

Departementschefen har vidare förutsatt, att vid den nyss angivna periodens utgång det åt slöjdläroverstyrelsen lämnade uppdraget att avge förslag om den framtida användningen av Nääs skall vara fullbordat och att slutlig ställning då bör ha tagits till denna fråga.

Av den ståndpunkt utskottet intagit till frågan om seminariets förläggning följer att utskottet avstyrker det i motionerna I: 418 och II: 515 gjorda yrkandet av innebörd att riksdagen i avbidan på det aviserade förslaget om användningen av Nääs måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Utskottet vill emellertid understryka önskvärdheten av att riksdagen så snart som möjligt skall beredas tillfälle att taga ställning till ett med vederbörlig hänsyn till donators ursprungliga vilja avpassat förslag om Nääs framtida användning. I detta sammanhang må nämnas, att enligt vad utskottet erfarit nyligen till slöjdläroverstyrelsen knutits en särskild expert med speciell erfarenhet i permutationsfrågor.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anfört och föreslagit med avseende på målsättningen för den framtida slöjdläroverstyrelsen, kraven på teoretiska och praktiska förkunskaper samt elevintagningens storlek m. m.

Beträffande utbildningstidens längd har slöjdläroverstyrelsen rekommenderat en utbildningsgång på tre terminer så utformad, att mellan de två terminerna vid seminariet skulle inläggas en termin hospitanttjänstgöring på annan ort än seminariestället. Departementschefen har däremot ansett ett läsår vara tillfyllest för att ge lärarkandidaterna de insikter och den träning, som fordras för deras »omskolning» till väl skickade pedagoger. I stället för hospiteringsterminen, som enligt departementschefens förslag skulle bortfalla, borde genom viss reducering av de av utredningen föreslagna timtalen för vissa stödjande eller enbart allmänbildande ämnen större utrymme givas för den praktiska utbildningen. Det borde också enligt departementschefen övervägas om, såsom överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit i sitt remissyttrande, inläggandet av en praktikperiod på ett par veckor kunde erbjuda en lämplig utväg.

Det i motionerna I: 427 och II: 517 framställda yrkandet om att hospiteringsterminen måtte komma till stånd överensstämmer med slöjdläroverstyrelsen förslag i ämnet.

Utskottet har vid sin prövning funnit övervägande skäl tala för att läroverstyrelsen på sätt departementschefen föreslagit bör koncentreras till två terminer och har alltså icke ansett sig böra tillstyrka bifall till motionerna I: 427 och II: 517. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang särskilt understryka vad departementschefen anfört om nödvändigheten av att inom de två terminernas ram förstärka den praktiska läroverstyrelsen.

Vad departementschefen föreslagit beträffande personalorganisationens dimensionering m. m., de föreslagna lokalernas utnyttjande och vissa kompetensfrågor har utskottet funnit sig böra godtaga. Utskottet har heller icke något att erinra mot beräkningarna av de till följd av slöjdlärarseminariets upprättande för nästa budgetår erforderliga medelsanvisningarna.

Då utskottet jämväl biträder vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit beträffande utbildningen av lärare i manlig slöjd, hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 418 och II: 515 icke må av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 427 och II: 517,

a) besluta, att i Linköping skall upprättas ett slöjdlärarseminarium med i huvudsak den organisation departementschefen förordat;

b) besluta, att utbildningen vid slöjdlärarseminariet skall taga sin början höstterminen 1960;

c) godkänna av departementschefen i övrigt förordade grunder för utbildning av lärare i manlig slöjd;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de övriga föreskrifter, som föranledas av vad som föreslagits under a)—c);

III. att riksdagen må

a) godkänna följande personalförteckning för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Personalförteckning

Tjänstemän å ordinarie stat

1 rektor	ABp 26
1 adjunkt	Ao 23
1 lärare i slöjdmetodik	Ao 20

b) godkänna följande avlöningsstat för slöjdlärarseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	33 700
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	4 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	5 100
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	200

Summa kronor 43 000

IV. för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar* ett förslagsanslag av 43 000 kronor;

b) till *Slöjdlärarseminariet: Omkostnader* ett förslagsanslag av 15 000 kronor;

c) till *Slöjdlärarseminariet: Materiel, böcker m. m.* ett reservationsanslag av 43 000 kronor;

d) till *Slöjdlärarseminariet: Inredning och utrustning* ett reservationsanslag av 105 000 kronor;

V. till *Vissa byggnadsarbeten för slöjdlärarseminariet* för budgetåret 1959/60 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Stockholm den 14 maj 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Einar Persson, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Bertil Petersson, Jacobsson, Herbert Larsson, Kaijser, Nestrup och Thorsten Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Petterson i Degerfors, Malmborg, Thapper, Jansson i Kalix, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, fröken Olsson, herr Almgren, fröken Karlsson, herrar Lundqvist i Trollhättan, Heckscher, Gustafsson i Skellefteå, Larsson i Hedenäset och fröken Vinge.

Reservationer

1) av herrar *Herbert Larsson* och *Lundqvist* i Trollhättan, vilka ansett att utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 418 och II: 515, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag snarast förelägges riksdagen om förläggandet av annan statlig utbildningsverksamhet till August Abrahamsons stiftelse å Nääs;»

2) av herr *Petterson* i Degerfors.